

SDRUŽENÍ ČESKÝCH SPOTŘEBITELŮ

Podvody v oblasti bezhotovoostních plateb v ČR (studie)

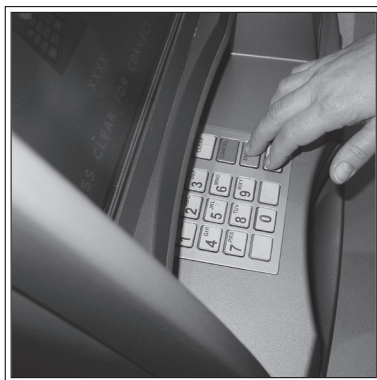
Dr. Ing. František Klufa

JUDr. Petr Scholz, Ph.D.

Dodatky: JUDr. Michaela Kozlová

Sdružení českých spotřebitelů
Průvodce spotřebitele

Podvody v oblasti bezhotovostních plateb v ČR (studie)

Dr. Ing. František Klufa
JUDr. Petr Scholz, Ph.D.
Dodatky: JUDr. Michaela Kozlová

SDRUŽENÍ ČESKÝCH SPOTŘEBITELŮ
CZECH CONSUMERS ASSOCIATION
www.regio.cz/spotrebitel

OBSAH

Obsah	3
O autorech	4
Úvod (O projektu) (Libor Dupal)	5
STUDIE (František Klufa, Petr Scholz)	6
Cíl studie	6
1. Druhy platebních prostředků aplikovaných v ČR	6
1.1. Hotovostní platby	6
1.2. Bezhotovostní platby	6
1.2.1. Úhrady (kreditní operace)	7
1.2.2. Inkasní forma placení (přímé debety)	7
1.2.3. Platební karty	8
1.2.4. Bankomat (ATM)	8
1.2.5. Elektronické peníze	9
1.2.6. Platby mobilními telefony	9
1.2.7. Šek	10
1.2.8. Směnka	10
1.2.9. Telefonní čísla se zvláštním tarifem	12
1.2.10. Jiné způsoby plateb	12
2. Popis legislativní základny pro oblast podvodů	13
3. Zpracování statistických apod. číselných údajů	15
3.1. Statistické údaje CERTIS	15
3.2. Statistický přehled údajů o platebních kartách v ČR v rámci SBK	15
3.2.1. Vydávání platebních karet (Issuing)	15
3.2.2. Využívání platebních karet vydaných v ČR	16
4. Přehled a popis jednotlivých forem podvodů	20
4.1. Technické členění podvodů	21
4.2. Transakční členění podvodů	23
5. Rozbor situace	24
6. Možnosti obrany před podvody	25
6.1. Možnosti obrany proti zneužití platební karty	26
7. Řešení sporů	26
7.1. Užívání elektronických platebních prostředků	26
7.2. Převod peněžních prostředků	29
Prameny	31
DODÁTKY	32
1. Prevence podvodů při nehotovostních platbách – dovětek advokáta (Michaela Kozlová)	32
1.1. Názvosloví	32
1.2. Výkladové stanovisko ve věci padělků karet	32
1.3. Příklady z judikatury	33
1.4. Aktuální vývoj	34

Tato publikace byla připravena a vydána v rámci evropského projektu dotovaného EU. Partnerem projektu a realizátorem v České republice je Sdružení českých spotřebitelů. Jedná se o pracovní text, který neprošel jazykovou redakcí.

O AUTORECH

Dr. Ing. František Klufa (1969), finanční odborník s bohatými zkušenostmi zejména z bankovního sektoru. Od počátku roku 2008 je zvolením Poslaneckou sněmovnou Parlamentu finančním arbitrem České republiky. Kancelář finančního arbitra a Sdružení českých spotřebitelů udržují pravidelný pracovní styk a koordinují některé své aktivity.

JUDr. Petr Scholz, Ph.D. (1956), odborník na finanční právo. Bohaté zkušenosti získal v bankovním sektoru a ve státní správě (Ministerstvo financí). Od počátku roku 2008 vykonává již druhé volební období ve funkci zástupce finančního arbitra.

JUDr. Michaela Kozlová, působí v Praze jako samostatný advokát. Její specializací a předmětem prioritního zájmu je právo upravující finanční služby a zejména trestní právo týkající se podvodných praktik spojených s hotovostními i bezhotovostními platbami. Se SČS spolupracuje na některých aktivitách a projektech.

Ing. Libor Dupal (1955), předseda Sdružení českých spotřebitelů, odborný garant realizace projektu o prevenci podvodů při nehotovostních platbách.

ÚVOD (O PROJEKTU) (Libor Dupal)

Sdružení českých spotřebitelů, o.s. (SČS) se dlouhodobě a systematicky věnuje problematice trhu finančních služeb. Připomeňme, že je zakladatelem Poradny při finanční tísni, o.p.s. (viz www.financnitisen.cz), která poskytuje poradenství týkající se dluhové problematiky.

SČS realizuje v letech 2008 a 2009 dva paralelní projekty zaměřené na prevenci podvodů při nehotovostních platbách. Jedná se o evropské projekty realizované spotřebitelskými organizacemi v několika zemích EU, dotované Evropskou komisí DG Justice, v programu Prevention, Preparedness and Consequence Management of Terrorism and other Security related risks. Koordinátorem realizace a příjemcem dotace je španělská spotřebitelská organizace, specializující se na bankovní služby ADICAE (Asociación de Usuarios de Bancos, Cajas y Seguros). Partnery jsou spotřebitelské organizace kromě Česka z dalších zemí (Slovensko, Slovinsko, Rumunsko, Litva, Itálie a Bulharsko). Za ČR je partnerem a realizátorem SČS.

Fungující způsoby bezhotovostního placení po internetu a využitím ATM (automatic teller machine) snadno využitelné, široce akceptované, v zásadě důvěryhodné a dostupné za průměrně nízkou cenu jsou pro spotřebitele důležité, stejně jako pro ekonomiku a vnitřní trh. Existují však mnohé případy a různé způsoby podvodných jednání zejména při bezhotovostních platbách, včetně přeshraničních způsobů placení. Problém podvodů při bezhotovostních platbách v Evropě je v současnosti spojen s existencí dobře organizovaných skupin, jejichž aktivity jsou přeshraniční. EK proto vyjadřuje požadavek, aby se všechny zainteresované strany podílely na řešení problému; je třeba bojovat skupinově v mnoha členských státech proti tomuto druhu podvodného jednání. Jednou z možností přispění k řešení naznačených problémů je realizace evropských projektů zaměřených na prevenci podvodných praktik při nehotovostních platbách, finančně podpořených EU. A to je i případ zmíněných projektů, jejichž cílem je přispět k řešení problému ve spolupráci spotřebitelských organizací, obětí podvodů, soudních, policejních, regulačních a dalších orgánů a zainteresovaných institucí a subjektů, zejména bankovního sektoru; podstatou je analýza problému a podnícení náležité výměny a šíření informací.

Tato studie je jedním z důležitých produktů projektu. Více informací k projektu a jeho výstupům – viz www.prevencepodvodu.cz.

STUDIE (František Klufa, Petr Scholz)

Cíl studie

Cílem studie je analýza současné situace v oblasti podvodů při realizaci bezhotovostních plateb na území České republiky, představení statistických údajů k této problematice se vztahující, nástin možných návrhů řešení a opatření pro poskytovatele těchto služeb a zároveň předložení konkrétních způsobů ochrany a chování před možným zneužitím pro spotřebitele.

1. Druhy platebních prostředků aplikovaných v ČR

1.1. Hotovostní platby

Nejčastěji používaným platebním nástrojem jsou tradičně bankovky a mince. Bankovky a mince jsou přijímány a vypláceny zejména v bankách, na poštách a v síti bankomatů na celém území České republiky. Po vzniku České republiky v roce 1993 byly postupně vydávány nové bankovky a mince s dokonalějšími ochrannými prvky odpovídajícími evropskému standardu. Bankovky jsou vydávány v osmi nominálních hodnotách (Kč 20, 50, 100, 200, 500, 1000, 2000, 5000) a mince v sedmi nominálech (Kč 0.50, 1, 2, 5, 10, 20, 50). K 31. říjnu 2003 byla ukončena platnost mincí s nominální hodnotou 10 haléřů a 20 haléřů. K 1. září 2008 byla ukončena platnost mincí s nominální hodnotou 50 haléřů a platnost bankovek hodnoty 20 Kč. Bankovky s nominální hodnotou 50 Kč jsou sice dále zákonným platidlem, ale nejsou tisknuty. V této hodnotě jsou nadále raženy pouze mince. Podvody v této oblasti se vyskytují zejména v napodobování pravých platidel, tedy zhotovování padělek, případně pozměňování pravých platidel a v jejich následném udávání do oběhu jako pravých bankovek, popřípadě mincí. S ohledem na zpevnování kursu České koruny dochází v posledních letech k výrobě

padělek korunových bankovek ve větší míře, zejména 1 000 Kč. Dále jsou odpovědnými orgány zadržovány padělky eur a dolarů. Řešení podvodných jednání tohoto druhu spadá do kompetence orgánů činných v trestním řízení. Za účelem předcházení podvodného jednání vydala emisní banka prospekty, na kterých jsou uvedeny potřebné parametry a rozpoznávací znaky pravých mincí.

1.2. Bezhotovostní platby

Nejčastějším způsobem používání bezhotovostních plateb na území České republiky jsou úhrady (kreditní operace), inkasní formy placení (přímé debety), platební karty, bankomaty (ATM), elektronické peněženky, platby prostřednictvím mobilních telefonů. K méně častým způsobům bezhotovostních plateb patří šeky, směnky, prémiová telefonní čísla, a jiné způsoby. Detailní popis uvedených způsobů bezhotovostních plateb na území České republiky je uveden dále. Vývoj v oblasti bezhotovostních úhrad jednoznačně inklinuje ke elektronickým způsobům úhrad, bez nutnosti osobní návštěvy instituce, maximálním pohodlím a rychlostí úhrady. Tyto způsoby jsou preferovány nejen obyvatelstvem, ale i institucemi, které mj. i cenově motivují klientelu.

Při bezhotovostním platebním styku se peníze převádějí z účtu plátce na účet příjemce platby. Provádění bezhotovostního platebního styku je vyhrazeno peněžním institucím – bankám, u kterých mají jejich klienti uloženy peníze na účtech. Jediným systémem mezibankovního platebního styku v České republice, který zpracovává mezibankovní platby v českých korunách, je systém CERTIS (Czech Express Real Time Interbank Gross Settlement system). CERTIS zahájil provoz 8. března 1992. Každý účastník systému CERTIS je jednoznačně identifikován kódem banky, jež je povinnou součástí každé bankovní transakce. V rámci platebního styku se používají další číselné kódy (tzv. symboly plateb), které blíže specifikují platbu. Vznik a provozování

systému CERTIS, stejně jako práva a povinnosti účastníků, jsou stanoveny zákonem o platebním styku. Účty pro mezibankovní platební styk jsou vedeny v ČNB na základě smluv o účtech uzavřených s účastníky podle Obchodního zákoníku. Tyto smlouvy stanoví pro všechny účastníky jednotné standardy i právní a technické podmínky pro vedení účtů a pro předávání a zpracování dat mezibankovního platebního styku. Prímými účastníky mezibankovního platebního styku mohou být banky, které mají povolení působit jako banka, pobočky zahraničních bank, i spořitelni a úvěrní družstva. CERTIS, umístěný v prostorách ústředí ČNB, komunikuje pouze s centrály jednotlivých bank. Pro každou banku vede ČNB pouze jeden účet mezibankovního platebního styku. Znamená to, že banky musejí nejprve interně zpracovávat veškerá data svých poboček a poté z nich vyčlenovat převody do dalších bank.

1.2.1. Úhrady (kreditní operace)

Úhrady jsou nejrozšířenější formou bezhotovostního placení v České republice. Tuto formu využívají zejména právnické osoby a podnikatelé k úhradě svých závazků vzniklých na základě kontraktů. Úhradou je však možno provést jakoukoli platbu. Banky provádějí pro své klienty také převody pravidelně se opakujících plateb (např. nájem, voda, plyn) na základě jejich trvalého příkazu. Klienti mohou předávat platební příkazy v elektronické podobě nebo na tiskopisech. Banky poskytnou v současné době různé druhy elektronických služeb a většina příkazů je předávána v elektronické podobě. Lhůty pro úhrady jsou stanoveny zákonem o platebním styku. Uskutečňuje-li se úhrada v rámci jedné banky, účet příjemce je kreditován týž den, kdy byl účet plátce debetován. V případě mezibankovní úhrady účet příjemce je kreditován následující nebo maximálně druhý pracovní den ode dne, kdy byl účet plátce debetován. Mezibankovní úhrada by proto neměla přesáhnout tři pra-

covní dny. V praxi je zpravidla mezibankovní úhrada prováděna v průběhu dvou dnů. Doba mezi předložením příkazu bance a odepsáním z účtu plátce je předmětem smlouvy mezi bankou a jejím klientem. V normálních případech, pokud je platební příkaz předložen v dopoledních hodinách, je účet plátce debetován týž den.

Převod je dle zákona č. 124/2002 Sb. definován jako operace, která je prováděna na základě příkazu, který dal příkazce své převáděcí instituci za účelem převedení finančních prostředků ve prospěch příjemce. Převod lze uskutečnit jak v rámci jedné převáděcí instituce, tak mezi dvěma institucemi na území jednoho státu a rovněž i v rámci zahraničního platebního styku. Převody se provádějí na základě předložení vyplněného dokumentu, kterým může být příkaz k úhradě, příkaz k inkasu, hromadný příkaz k úhradě, trvalý příkaz k úhradě v rámci tuzemského platebního styku nebo payment order učený pro zahraniční platební styk. Tyto dokumenty musejí splňovat stanovené náležitosti, mezi které patří zejména bankovní spojení plátce a příjemce (skládá se z čísla účtu a identifikačního kódu banky), měna, částka, datum vystavení příkazu a podpis výstavce, u zahraničního dokumentu je nutné navíc uvést jméno a adresu peněžního ústavu příjemce a účel úhrady. Převody finančních prostředků na území ČR jsou prováděny prostřednictvím zúčtovacího centra České národní banky na základě uzavřené smlouvy s konkrétní institucí. Instituce jsou povinny provádět převod finančních prostředků ve lhůtách, které jim jsou vymezeny zákonem č. 124/2002.

1.2.2. Inkasní forma placení (přímé debety)

Inkasní forma placení je v České republice využívána běžně k provádění určitých druhů plateb, zejména za energii, telekomunikační poplatky nebo závazky vyplývající z některých kontraktů. Podmínkou je předchozí mandát plátce, v němž plátce specifikuje číslo účtu

příjemce a maximální částku, která má být odepsána. Banka plátce neprověřuje dohodu, jestliže vůbec existuje, týkající se mandátu mezi plátcem a příjemcem. Na rozdíl od úhrady příkaz k inkasu dává své bance příjemce platby. Banka příjemce předá prostřednictvím systému mezibankovního platebního styku elektronickou formou neúčtíni výzvu k inkasu bance plátce. Pokud je inkaso přípustné, banka plátce převede prostředky na účet příjemce. V opačném případě banka plátce platbu neprovede a zašle bance příjemce informaci o odmítnutí. Lhůty pro inkasní formu placení jsou stanoveny vyhláškou ČNB z roku 2004. Uskutečňuje-li se inkaso v rámci jedné banky, účet příjemce je kreditován týž den, kdy byl účet plátce debetován. V případě mezibankovního inkasa účet plátce je debetován druhý nebo maximálně třetí pracovní den ode dne, kdy příjemce předložil příkaz k inkasu své bance. Účet příjemce je poté kreditován následující nebo maximálně druhý pracovní den ode dne, kdy byl účet plátce debetován. Mezi-bankovní inkaso by proto nemělo přesáhnout pět pracovních dnů.

1.2.3. Platební karty

Platební karty se v České republice používají od roku 1990. Banky vydávají především debetní karty v rámci licencí MasterCard a VISA. American Express a Diners Club International vydávají v České republice také své platební karty. Některé nebankovní instituce vydávají různé druhy karet (např. předplatní, kreditní, věrnostní). Platební karta je elektronický platební prostředek, který lze použít při platbě u obchodníka nebo nákupu přes internet nebo k výběru hotovosti z bankomatu. Platební karta je proti zneužití chráněna PIN kódem, což je bezpečnostní číselný kód, který je generován zcela automaticky a jehož číselná kombinace je známa pouze držitelu karty, a podpisovým vzorem držitele na zadní straně karty. Platební karta je zpravidla opatřena magnetickým proučkem (tj. médium, na

kterém jsou zaznamenány identifikační údaje o držitelu karty) nebo čipem (tj. mikroprocesor, ve kterém jsou uloženy informace, potřebné k ověření osobního kódu držitele, tato technologie je bezpečnější, doposud nedošlo k jejím zneužití), některé platební karty obsahují oba typy ochrany – jedná se o takzvané hybridní karty. **Debetní karty** jsou karty, s jejichž pomocí může držitel čerpat finanční prostředky pouze do výše zůstatku, který má na svém účtu. Prostřednictvím **kreditní karty** čerpá držitel úvěr, který mu instituce poskytla, a jehož splácení bývá prováděno zpravidla jednou měsíčně v rámci předem sjednaného časového období. **Předplatní karta** je platební karta, která obsahuje omezenou finanční hotovost a postupným čerpáním dochází ke snížení částky. V mnoha případech již lze částku opět obnovit. Tento typ karet bývá většinou využíván jako zákaznické věrnostní karty ve formě telefonních karet, k nákupu pohonných hmot apod. Jsou vybaveny čipovou technologií. Pokud dojde ke zcizení a následnému zneužití platební karty je nutné, aby držitel provedl okamžitou blokáci platební karty, tzn. zamezit dalšímu použití karty. Speciální ustanovení ohledně trestností podvodného jednání s platebními kartami bylo vloženo novelou do trestního zákona jako ustanovení § 249b Neoprávněné držení platební karty, viz níže.

1.2.4. Bankomat (ATM)

ATM je přístroj, který slouží k vybírání hotovosti pomocí platební karty. Je vybaven klientskou a operátorskou zónou. V klientské části, neboli také tzv. obslužné zóně se nachází monitor, klávesnice, čtečka karet, výpltní slot a tiskárna účtenek. V operátorské části, která je určena pouze obsluze bankomatu, je umístěn trezor, v němž se nachází výpltní a kódovací modul. V této části je dále umístěn řídicí počítač, žurnálová tiskárna, operátorský monitor a klávesnice. ATM bývají zpravidla víceúčelové. tzn. že držitel platební karty má možnost nejen vybírat po zadání PIN kódu hotovost,

ale i zjistit, jaký má zůstatek na svém účtu, popř. si může dobít svůj mobilní telefon. Automaty jsou konstruovány tak, aby se zamezilo jejich poškození, navíc z bezpečnostních důvodů bývají ukotveny speciálními úchyty k podlaží. Některé instituce tyto přístroje vybavují i kamerovým systémem, který monitoruje nedovolenou manipulaci s ATM.

1.2.5. Elektronické peníze

Elektronické peníze jsou v současné době vydávány pouze nebankovními subjekty, a to na základě povolení ČNB. Vydavatelé elektronických peněz nabízejí schémata na bázi karet. Mezi takovéto vydavatele patří např. dopravní společnosti pro přepravu osob aj. Pokud jakýkoliv subjekt v České republice (právnícká nebo fyzická osoba) v rámci své činnosti přijímá peněžní prostředky od veřejnosti s tím, že:

- jejich peněžní hodnota představuje pohledávku za tímto subjektem
- tuto peněžní hodnotu elektronicky uchovává na jakémkoliv elektronickém médiu (karta, počítačová paměť);
- umožní plátcům tuto elektronicky uchovanou peněžní hodnotu používat k "placení" za zboží nebo služby jiných subjektů;
- poskytnuté zboží a služby těmto subjektům pak následně uhradí za "plátce" a současně sníží "plátcovu" elektronicky uchovanou peněžní hodnotu,

jsou takovou činností naplněny znaky vydávání elektronických peněz ve smyslu zákona č. 124/2002 Sb., o převodech peněžních prostředků, elektronických platebních prostředků a platebních systémech (zákon o platebním styku) v platném znění.

K vydávání elektronických peněz jsou oprávněny pouze osoby uvedené v §18a cit. zákona:

- banky a pobočky zahraničních bank, mají-li v jim udělené licenci uvedenu činnost vydávání a správa platebních prostředků;
- zahraniční banky, pokud je k vydávání pla-

tebních prostředků na území České republiky opravňuje jednotná licence podle zákona o bankách;

- spořitelni a úvěrní družstva pro své členy, mají-li v jim uděleném povolení uvedenu činnost vydávání a správa platebních prostředků;
- instituce elektronických peněz (§ 18b);
- zahraniční instituce elektronických peněz, které vykonávají činnost podle tohoto zákona na území České republiky na základě jednotné licence - viz seznam zahraničních bank, poskytujících v ČR služby v rámci volného pohybu služeb (bez založení pobočky (xls, 467 kB);
- Česká národní banka;
- jiné osoby na základě povolení České národní banky (§ 19).

K vydávání elektronických peněz uděluje Česká národní banka:

- licenci podle § 18b cit. zákona nebankovním akciovým společností nebo evropským společností (podle zákona č. 627/2004 Sb., o evropské společnosti) se sídlem na území České republiky s vydáváním elektronických peněz jako hlavní činností nebo
- povolení podle § 19 cit. zákona jiným osobám (právníckým nebo fyzickým), které většinou vydávají elektronické peníze s určitým omezením (viz § 19) vedle své hlavní činnosti - viz seznam osob s povolením ČNB (xls, 25 kB) .

ČNB uděluje licenci nebo povolení ve správním řízení, které je v současné době bezplatné.

1.2.6. Platby mobilními telefony

Mobilní telefon se v České republice, tak, jako v ostatních vyspělých zemích, stal nedílnou součástí každodenního života. Tomuto trendu se samozřejmě přizpůsobily i banky a zavedly pro své klienty možnost úhrad svých závazků prostřednictvím mobilního telefonu, aniž by klient musel chodit do banky. Tuto službu nabízejí prakticky všechny banky, které vyvíjejí

na území ČR svou činnost. Lze konstatovat, že některé banky založily na telefonním bankovníctví svou existenci, kdy mají minimum poboček a styk s klienty a plnění jejich příkazů k platbám je realizováno především prostřednictvím mobilního telefonu. Služba je klientům k dispozici 24 hodin 7 dní v týdnu a je dostupná ze všech států, ve kterých má operátor mobilního telefonu svého providera. Pomocí telefonního bankovníctví lze provádět prakticky veškeré bankovní operace, jak aktivní, např. zadávat jednotlivé příkazy k úhradě, zadat trvalý příkaz k úhradě, zřízovat různé druhy účtů, tak pasivní operace, např. zjištění stavu účtu atd. vstup do systému je vázán na různé druhy utajených informací, které jsou známy pouze oprávněným osobám. Klient po vytvoření (namačkání) příslušného telefonního čísla telefonního bankovníctví sdělí oprávněné osobě PIN. Teprve po jeho ověření je oprávněn zadávat příkazy k nakládání s finančními prostředky na účtu. Dle potřeb klienta může být způsob kryptografického ověření oprávněnosti volajícího k nakládání s penězi na účtu dále sofistikován, např. předáním klientovi tzv. karty optického klíče, který na základě zadaného algoritmu, po přihlášení klienta zadaným heslem, vygeneruje číselnou kombinaci, která musí být odsouhlasena bankovním systémem. Teprve potom je umožněno klientovi nakládat s finančními prostředky na účtu. Toto jsou nejtýpickejší bezpečnostní prvky telefonního bankovníctví. Samozřejmě, že při jejich vyobrazení může dojít k podvodnému jednání, ale uchování PIN a ostatních bezpečnostních prvků v tajnosti je prvořadým úkolem klienta. Tato povinnost je zakotvena i ve všeobecných obchodních podmínkách bank poskytujících telefonní bankovníctví a klienti písemně potvrzují, že s touto povinností byli seznámeni. Finanční arbitr řešil za dobu své existence i takové případy podvodů, při kterých došlo ke zneužití telefonního bankovníctví zadáním neoprávněné platby prostřednictvím mobilního telefonu.

1.2.7. Šek

Šek je jedním z nástrojů platebního styku. Je to cenný papír, který obsahuje bezpodmínečný příkaz výstavce šeku bance, aby vyplátila z jeho účtu částku uvedenou na šeku oprávněnému majiteli. Používá se například v případech, kdy není známo bankovní spojení příjemce, nebo bankovní spojení mezi plátcem a příjemcem není dostatečné. V ČR jsou náležitosti a používání šeků upraveny zákonem č. 191/1950 Sb., směnečným a šekovým. Šek musí vždy obsahovat náležitosti podstatné, což znamená, že musí mít písemnou formu a musí být napsán pouze v jednom jazyce. V textu listiny musí být obsaženo slovo šek, dále pak bezpodmínečný příkaz zaplatit určitou peněžní sumu, jméno toho, kdo má platit, místo, kde má být placeno, datum a místo vystavení šeku a podpis výstavce šeku. Pokud by některá z těchto náležitostí nebyla na šeku uvedena, je šek neplatný. V roce 1994 byl v ČR ustaven Zaručený šekový systém, který se dle dohody zakládajících bank vyznačuje tím, že disponuje jednotným tiskopisem, jednotnou záruční kartou, logem Zaručeného šekového systému a maximální částkou, na kterou lze šek vystavit.

Nejčastěji jsou v platebním styku používány šeky bankovní (tj. šeky, které jsou vystaveny bankou - ta dává příkaz do jiné banky s tím, že si ověří solventnost dané banky a to, zda jsou finanční prostředky dostatečně kryté) šeky soukromé (tj. šeky bez bankovní záruky vystavené fyzickou nebo právnickou osobou - u tohoto typu je třeba prověřit, zda jsou finanční prostředky kryté) a šeky cestovní (tj. nestarší typ šeků, nejčastěji využíván právě při cestách do zahraničí, kdy nahrazuje finanční hotovost a lze s ním buď přímo platit nebo ho vyměnit za finanční hotovost).

1.2.8. Směnka

Podmínky používání a náležitosti, které musí směnka obsahovat, jsou zakotveny v zákoně směnečném a šekovém č. 191/1950 Sb.,

ve znění pozdějších předpisů, který vychází ze Ženevských úmluv o směnečném právu. Jednou z možností, jak směnky rozlišovat, je dělení na směnky vlastní - Promissory Notes a směnky cizí - Bill of Exchange. Další diverzifikace může spočívat v rozlišování směnky splatné na viděnou nebo splatné na určitý čas po viděné apod. Aby splňovala směnka požadavky kladené na směnku vlastní, musí obsahovat tyto náležitosti:

- 1 - označení, že jde o směnku, pojaté do vlastního textu listiny a vyjádřené v jazyku, ve kterém je tato listina sepsána;
- 2 - bezpodmínečný slib zaplatit určitou peněžitou sumu;
- 3 - údaj splatnosti;
- 4 - údaj místa, kde má být placeno;
- 5 - jméno toho, komu nebo na jehož řád má být placeno;
- 6 - datum a místo vystavení směnky;
- 7 - podpis výstavce.

Každá směnka, vlastní i cizí, je, dle ustanovení § 1 odst. 1 zákona č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů, cenným papírem. Pokud takovýto cenný papír nemá některou z uvedených náležitostí, není platný jako vlastní směnka, s výhradou případů níže uvedených:

- ad 3 - vlastní směnka, v níž není údaj splatnosti, platí, že je splatná na viděnou;
- ad 4 - není-li zvláštního údaje, platí, že místo vystavení směnky je místem platebním a zároveň místem výstavceova bydliště;
- ad 6 - není-li ve vlastní směnce udáno místo vystavení, platí, že byla vystavena v místě, uvedeném u jména výstavce.

Dále, pokud to neodporuje povaze vlastní směnky, platí pro ni ustanovení daná pro cizí směnku o indosamentu, splatnosti, placení, postihu pro neplacení, placení pro čest, opisech, změnách, promlčení, dnech pracovního klidu, počítání lhůt a zákazu dní odkladu. Pro vlastní směnku platí dále ustanovení o cizích směnkách splatných u osoby třetí nebo v jiném místě, než je bydliště směneč-

níka, o úrokové doložce, o nesrovnalostech v údajích směnečné sumy, o následcích podpisu směnky za určitých podmínek, o následcích podepsání osobou, která jednala bez oprávnění zastupovat nebo která překročila taková oprávnění, ustanovení o bianko-směnce, o směnečném rukojemství. Ke směnce vlastní je zapotřebí uvést, že výstavce vlastní směnky je zavázán stejně jako příjemce cizí směnky a že vlastní směnka, splatná určitý čas po viděné, musí být předložena výstavci k viděné ve lhůtě 1 roku, přičemž výstavce směnky může tuto lhůtu zkrátit nebo určit lhůtu delší a indosanti mohou tyto lhůty zkrátit. Lhůta po viděné běží od data viděné potvrzené podpisem výstavce na směnce. Odepře-li výstavce potvrdit a datovat směnku splatnou na viděnou, je třeba to zjistit protestem, od jehož data počíná běžet lhůta po viděné.

Obecně lze konstatovat, že směnka, jakožto platební prostředek, doznala v Českých zemích značného rozšíření, především ve druhé polovině 19. století a její obliba přetrvávala až do konce 50. let 20. století (první směnečný řád pro České země /Čechy, Morava, Slezsko/ byl vydán 1.10. 1763). S nástupcem centrálního řízení ekonomiky a zestátněním výrobních podniků došlo prakticky k vyloučení směnky z běžného života a v hospodářském styku fungovala pouze jako zajišťující a platební prostředek v zahraničním obchodě. Po změně ekonomických podmínek došlo s nástupem tržního hospodářství k určitému oživení směnky jakožto platebního prostředku, ale v životě prostých občanů je směnka téměř neznámým jevem a i v hospodářském životě hraje pouze velmi okrajovou roli a spory při podvodném jednání za použití směnky spočívají v jejich neplacení. Tyto spory jsou řešeny soudní cestou. Protože jak je uvedeno, směnka není v České republice běžným platebním prostředkem a zákon stanovuje, aby mohla být uplatněna práva ze směnky vyplývající, přesné náležitosti, které musí směnka obsahovat, jsou v prodeji na poštách a v pa-

přícní formuláře směnek, a to jak směnek vlastních, tak směnek cizích. Při řádném vyplnění formuláře má pak jak výstavce, tak příjemce směnky jistotou, že po právní stránce má směnka veškeré zákonem požadované náležitosti.

1.2.9. Telefonní čísla se zvláštním tarifem

V podmínkách České republiky jsou telefonní čísla se zvláštním tarifem (Premium-rate telefon numbers) využívána k nejrůznějším obchodním aktivitám, jako jsou například věštění budoucnosti z karet, z hvězd, erotické linky apod. Podvodné jednání, která při těchto službách vznikají, spočívají v udávání nesprávného tarifu, při udání správného tarifu přeměrování po určité době na linku s vyšším tarifem apod. Takto vzniklé škody málo kdy překročí u jednotlivce výši, která by zakládala posouzení takového jednání jako trestného činu. Za účelem, aby tato jednání mohla být řešena orgány činnými v trestním řízení, došlo v několika případech k podání hromadné žaloby. Řešení takovýchto jednání nespadá do kompetence finančního arbitra.

1.2.10. Jiné způsoby plateb

Pro platby na internetu jsou v České republice využívány různé systémy. V současné době je na internetu přes 1000 e-shopů v České republice. Obliba plateb za nákup zboží přes internet roste, avšak platba v hotovosti při převzetí zboží, tedy na dobírku, je nejčastějším způsobem platby. Prodej na dobírku nabízí 97 % internetových obchodů, přičemž zákazníci tuto formu využívají v 70 - 80 procentech nákupů a platba kartou je realizována pouze cca v 10 % případů. V zahraničí je situace zcela opačná, odběr zboží na dobírku je až na třetím místě, upřednostňuje ji jen cca 12 procent zákazníků. Většina internetových obchodních transakcí, cca 80 % případů, je v zahraničí realizována prostřednictvím platební karty.

V západní Evropě tvoří podíl plateb za nákup zboží přes internet 80 %. Meziroční nárůst v České republice byl však 100 % a trend obliby tohoto způsobu úhrady je velmi dynamický. K platbám přes internet tuzemské banky nabízejí obchodníkům internetové platební brány podporující 3D secure standard (např. PayMuzo). Dále pak je možné využít méně bezpečné způsoby platby kartou na internetu, tzv. – MO/TO transakce, zadávání čísla karty a doby platnosti karty u obchodníka. Tento způsob plateb s sebou přináší velké riziko zneužití či neoprávněných transakcí. V zahraničí rozšířený bezkontaktní systém placení za zboží PayPal není v České republice při tuzemských nákupech přes internet používán. Čeští občané jej mohou používat při placení zboží za nákupy v některých zahraničních internetových obchodech, ale systém při platbě z ČR strhává určitou částku. Pro platby za zboží při internetovém nákupu byl v ČR vyvinut a do provozu koncem měsíce dubna 2008 uveden jednou bankou systém PaySec, který je českou obdobou PayPal. Za účelem použití tohoto systému placení je zapotřebí nejdříve založit konto u této služby, což není nikterak složitá ani nákladná záležitost a potom na konto vložit finanční prostředky, podobně, jako například u elektronické peněženky. Vložit na konto PaySec peníze lze dvěma způsoby. Jednat lze učinit převodem z běžného účtu, nebo lze učinit použitím platební karty přes službu PayMuzo. Klient, který chce používat PaySec k placení na internetu, může mít založený účet u kterékoliv banky. Výše částky, kterou lze realizovat při jednom nákupu je omezena limitem 60 000 Kč a poplatky za jeho používání jsou spíše přijatelné, první nabití konta je zadarmo, následující stojí 2 % z nabíjené částky, platby za nákup jsou zdarma. Tento nový model placení internetových nákupů je v podmínkách České republiky poměrně úspěšný, za krátkou

dobu jeho existence se stal nejdynamičtější platební metodou. Za krátkou dobu jeho fungování ho využilo více než 10.000 internetových uživatelů kteří při nákupech utratili více než 15 miliard Kč. Systém PaySec akceptuje cca 100 internetových obchodů. Nevýhodou tohoto systému je nutnost, aby jak příjemce tak plátcé měli účet zřízený u banky, tento platební systém provozující. Vzhledem ke krátkosti existence tohoto platebního systému není známo, že by se vyskytlo nějaké podvodné jednání ve spojitosti s ním. V případě, kdy by tomu tak bylo, spadalo by jejich případné řešení do kompetence finančního arbitra.

2. Popis legislativní základny pro oblast podvodů

K harmonizaci právního řádu České republiky s právem Evropských společenství došlo již k 1.5. 2004, ke dni vstupu ČR do EU. V souladu s požadavky EU na ochranu spotřebitele a před podvodným jednáním byla, mimo jiné, zřízena kancelář finančního arbitra. Finanční arbitř je fyzická osoba a byl zřízen za účelem ochrany spotřebitele zákonem č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi. Ochrana spotřebitele je pevnou součástí hospodářské politiky států s rozvinutou tržní ekonomikou.

Řízení před finančním arbitrem lze vymezit jako proces rozhodování sporu, v němž neutrální třetí strana, arbitř, vystupuje jako rozhodčí orgán.

Řízení před finančním arbitrem je upraveno zmíněným zákonem o finančním arbitrovi a správním řádem č. 500/2004 Sb., ve znění pozdějšího předpisu. V případě rozhodování finančního arbitra se v žádném případě nejedná o dozorovou činnost, a to ani o dozor správního orgánu, kterým do jisté míry finanční arbitř je. V smyslu zákon č. 229/2002 Sb., je finanční arbitř smírčím orgánem.

Vybraný přehled některých zákonných ustanovení proti podvodům v oblasti bezhoto-

vostních plateb v ČR, včetně zapracovaných evropských předpisů.

Trestní zákona č. 140/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů:

- § 140, § 141 a § 142 uvádíme z důvodu poskytování ochrany v nich uvedené též cizozemským bezhotovostním platebním prostředkům.
- § 140 Padělání a pozměňování peněz
- § 141 Udávání padělaných a pozměněných peněz
- § 142 Výroba a držení padělatelského náčiní
- § 143 Společné ustanovení (zde uvádíme přesné znění celého ustanovení: „Ochrana podle § 140 až 142 se poskytuje též penězům jiným než tuzemským, tuzemským a cizozemským bezhotovostním platebním prostředkům, jakož i tuzemským a cizozemským cenným papírům.“
- § 249b Neoprávněné držení platební karty (zde uvádíme přesné znění celého ustanovení: „Kdo si neoprávněně opatří nepřenosnou platební kartu jiného, identifikovatelnou podle jména nebo čísla, nebo předmět způsobilý plnit její funkci, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.“

Občanský zákoník č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů:

- § 3 odst. 1 - Toto ustanovení má zvláštní úlohu v tom, že v něm je stanoveno, mimo jiné, že výkon práv a povinností vyplývajících z občanskoprávních vztahů nesmí být v rozporu s dobrými mravy. Finanční arbitř konstatoval v některých svých rozhodnutích, že výkon některých povinností, uložených ze strany finančních institucí, ze kterých vznikla spotřebitelům majetková újma, byl v rozporu s dobrými mravy.

Obchodní zákoník č. 513/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů

Díl XX Smlouva o otevření akreditivu

- § 682 - § 688
- Dokumentární akreditiv
- § 689 - § 690

• § 691 Jiné akreditivy

Díl XXI Smlouva o inkasu

- § 692 - § 696
- Bankovní dokumentární inkaso
- § 697 - § 699

Díl XXIII Smlouva o běžném účtu

- § 708 - § 715a

Díl XXIV Smlouva o vkladovém účtu

- § 716 - § 719b

Díl XXV Cestovní šek

- § 720 - § 724, který uvádíme v plném znění: „Na cestovní šek se nevztahují právní předpisy upravující směnky a šeky.“

Zákon č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti, ve znění pozdějších předpisů

- Do tohoto zákona byly zapracovány požadavky směrnice EU. Pro úplnost uvádíme plné znění vybraného ustanovení.
- § 4: (1) Poskytovatel platby, jejíž výše překračuje částku 15 000 EUR (dále jen „limit“) je povinen provést platbu bezhotovostně; to neplatí, jde-li o platbu, která musí být podle zvláštního právního předpisu 2) provedena v hotovosti.
- (2) Platba v české nebo jakékoli cizí měně se pro účely tohoto zákona přepočte na měnu EURo směnným kursem devizového trhu vyhlášeným Českou národní bankou a platným ke dni provedení platby.
- (3) Do limitu se započítávají všechny platby v české i cizí měně, provedené týměž poskytovatelem platby těmž příjemci platby v průběhu jednoho kalendářního dne.
- (4) Překračuje-li platba limit, je příjemce platby povinen na vyzvu poskytovatele platby sdělit bez zbytečného odkladu číslo účtu u peněžního ústavu, na který má být platba poukázána.

Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu

Zákon č. 124/2002 Sb., o převodech peněžních prostředků, elektronických platebních prostředcích a platebních systémech (zákon o platebním styku), ve znění pozdějších předpisů

- Tento zákon zapracovává příslušné předpisy Evropských společenství (Směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/5/ES ze dne 27. ledna 1997 o přeshraničních převodech; Směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/26/ES ze dne 19. května 1998 o neodvolatelnosti zúčtování v platebních systémech a v systémech vypořádání obchodů s cennými papíry; Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/46/ES ze dne 18. září 2000 o přístupu k činnosti institucí elektronických peněz, o jejím výkonu a o obezřetnostním dohledu nad touto činností; Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/48/ES ze dne 14. června 2006, týkající se přístupu k činnosti úvěrových institucí a o jejím výkonu /přepracované znění) a upravuje
 - a) provádění převodů peněžních prostředků na území České republiky v české měně a provádění přeshraničních převodů (§ 2 odst. 2),
 - b) vydávání a užívání elektronických platebních prostředků,
 - c) vznik a provozování platebních systémů v jakékoli měně a práva a povinnosti jejich účastníků, jestliže se tyto účastníci dohodli, že se tyto platební systémy řídí právním řádem České republiky, a dále některé povinnosti účastníků platebních systémů provozovaných podle právního řádu některého z členských států Evropské unie a dalších států tvořících Evropský hospodářský prostor.
- Do znění § 18 pak je zapracován čl. 8 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES ze dne 20. května 1997, o ochraně spotřebite-

le v případě smluv uzavřených na dálku:

„Užití elektronického platebního prostředku na dálku

Jestliže bylo užito elektronického platebního prostředku,

- a) aniž byl fyzicky předložen, nebo
- b) bez identifikace držitele osobním identifikačním číslem nebo bez identifikace jiným způsobem, neumožňuje-li podstata elektronického platebního prostředku jeho fyzické předložení, a prohlásí-li držitel, že tento elektronický platební prostředek neuzil, má právo požadovat od vydavatele neprodlené vrácení peněžních prostředků odčerpaných takovýmto užitím elektronického platebního prostředku.“

Vyhláška č. 62/2004 Sb., kterou se stanoví způsob provádění platebního styku mezi bankami, zúčtování na účtech u bank a technické postupy bank při opravném zúčtování

- Vyhláška České národní banky upravuje způsob provádění platebního styku mezi bankami a pobočkami zahraničních bank, zúčtování na účtech u bank na území České republiky v české měně a technické postupy bank při opravném zúčtování.

3. Zpracování statistických apod. číselných údajů

V České republice neexistuje instituce, která by doposud komplexně zpracovala statistické údaje o využívání platebních prostředků včetně údajů o jejich zneužívání. Ani ze strany Statistického úřadu nebyl proveden žádný takový sběr dat, ze kterého by se dalo potřebná

dat získat. Pouze oblast týkající se platebních karet je monitorována Sdružením pro bankovní karty, některé další údaje jsou čerpány ze statistik společnosti Factum Invenio.

3.1. Statistické údaje CERTIS

V roce 2007 zpracovalo zúčtovací centrum ČNB celkem 411,2 mil. položek v celkové hodnotě 174 854 mld. Kč (6 598,3 mld. EUR). Průměr činil 1,64 mil. položek denně. Průměrná denní hodnota položek činila 696,6 mld. Kč (26,3 mld. EUR).

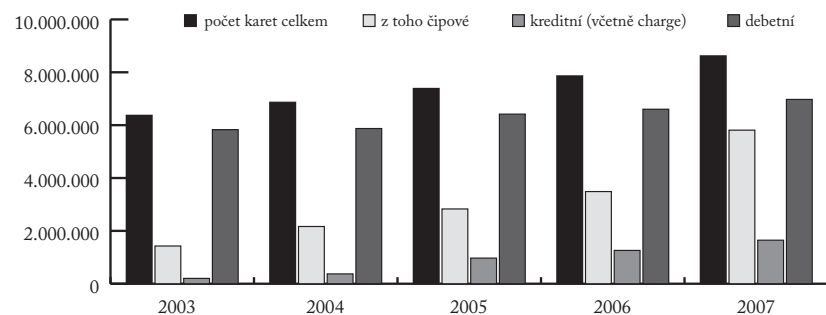
3.2. Statistický přehled údajů o platebních kartách v ČR v rámci SBK

Sdružení pro bankovní karty /dále jen SBK; <http://www.bankovnikarty.cz/> je zájmovým sdružením právnických osob - bank příp. i jiných organizací, jejichž zájmem je rozvoj platebních karet v České republice a koordinace prací, souvisejících s tímto rozvojem. V zájmu svých členů jedná s tuzemskými i mezinárodními organizacemi z oblastí platebních karet. SBK zpracovává a publikuje na svých webových stránkách čtvrtletně statistické údaje o trhu platebních karet v ČR. Ročně pak tyto údaje sestavuje do pětileté časové řady, následující statistiky zahrnují roky 2003 až 2007.

3.2.1. Vydávání platebních karet (Issuing)

V ČR jsou bankami vydávány převážně karty systémů MasterCard a Visa, s klesajícím trendem domácí karty vlastních, tzv. „propietárních“ systémů. Z nebankovních karet zahrnují statistiky SBK v současné době v ČR vydávané karty American Express, Diners Club a karty společnosti CCS. Vývoj počtu vydávaných, tzv. aktivních karet (karty které jsou evidovány v databázích vydavatelů jako použitelné) podávají následující tabulky a grafy:

rok	2003	2004	2005	2006	2007
Počet karet celkem	6.373.591	6.867.733	7.390.357	7.865.227	8.623.124
z toho čipové	1.428.732	2.166.418	2.830.302	3.488.627	5.811.912
Kreditní (včetně charge)	203.274	372.933	971.911	1.261.606	1.648.977
debetní	5.829.857	5.873.728	6.418.446	6.603.621	6.974.147

Pohled na vývoj meziročních nárůstů ukazuje rozkolísanost nárůstu klasických debetních karet a rostoucí zájem vydavatelů i zákazníků o karty čipové. U kreditních karet se od maxima nárůstu v r. 2005 stabilizoval roční růst kolem 30%:

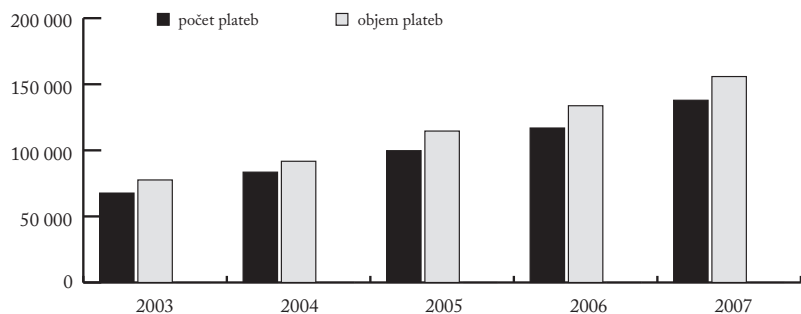
Meziroční nárůst %	2003/2002	2004/2003	2005/2004	2006/2005	2007/2006
Počet karet	20,35	7,75	7,61	6,43	9,64
z toho čipové	78,47	51,63	30,64	23,26	66,91
kreditní	108,21	83,46	160,61	29,81	30,60
debetní	12,24	0,75	9,27	2,89	5,61

3.2.2. Využívání platebních karet vydaných v ČR

Následující údaje charakterizují používání platebních karet českých vydavatelů (statistická skupina SBK „Issuing“) k platbám u obchodníků a výběrům hotovosti v bankomatech a to a jak v ČR, tak v zahraničí:

Platby kartou u obchodníků:

	2003	2004	2005	2006	2007
Počet plateb	67.652.432	83.493.644	99.756.686	116.890.828	137.899.579
Objem plateb (tis.Kč)	77.588.299	91.727.996	114.584.198	133.746.846	155.830.892
Průměrná platba (tis.Kč)	1,147	1,099	1,149	1,144	1,130

Počet i objem plateb trvale roste, k největšímu nárůstu došlo mezi léty 2002 a 2003. Průměrná hodnota platby je poměrně stálá, mírně převyšuje 1 100 Kč:

	2003	2004	2005	2006	2007
Počet plateb	67.652.432	83.493.644	99.756.686	116.890.828	137.899.579
Objem plateb (tis.Kč)	77.588.299	91.727.996	114.584.198	133.746.846	155.830.892
Průměrná platba (tis.Kč)	1,147	1,099	1,149	1,144	1,130

Výběry z bankomatů tuzemskými kartami doma i v zahraničí

U bankomatových transakcí je naproti tomu patrná určitá stabilizace počtu výběrů při rostoucím objemu vybírané hotovosti včetně zvyšování hodnoty průměrného výběru. To je zřejmě trvalý vliv zavedení, resp. zvýšení poplatků za výběr a jejich rozlišení na bankomaty vlastní banky a bankomaty „cizí“. Důsledkem je „ekonomické“ chování držitelů karet:

	2003	2004	2005	2006	2007
Počet výběrů	118.096.693	119.815.016	125.159.933	133.737.642	144.062.332
Objem výběrů (tis.Kč)	344.853.470	382.434.935	422.183.267	475.192.728	531.282.074
Průměrný výběr (tis.Kč)	2,920	3,192	3,373	3,553	3,688

Poměr plateb a výběrů

Vývoj poměru plateb a výběrů lze považovat za jakousi charakteristiku vyspělosti chování držitelů karet – v zemích s delší tradicí platebních karet převažují platby nad výběry, v počátcích rozvoje karet je tomu naopak. V prvních letech platebních karet v ČR převažovaly výběry nad platbami až desetinásobně, hodnota tohoto poměru se postupně vyrovnává, u počtu rychleji než u finančního objemu:

	2003	2004	2005	2006	2007
Počet plateb	67.652.432	83.493.644	99.756.686	116.890.828	137.899.579
Počet výběrů	118.096.693	119.815.016	125.159.933	133.737.642	144.062.332
Poměr plateb a výběrů	1,7	1,4	1,3	1,1	1,0

	2003	2004	2005	2006	2007
Objem plateb (tis.Kč)	77.588.299	91.727.996	114.584.198	133.746.846	155.830.892
Objem výběrů (tis.Kč)	344.853.470	382.434.935	422.183.267	475.192.728	531.282.074
Poměr plateb a výběrů	4,4	4,2	3,7	3,6	3,4

	2003	2004	2005	2006	2007
Poměr počtu plateb a výběrů	1,7	1,4	1,3	1,1	1,0
Poměr objemu plateb a výběrů	4,4	4,2	3,7	3,6	3,4

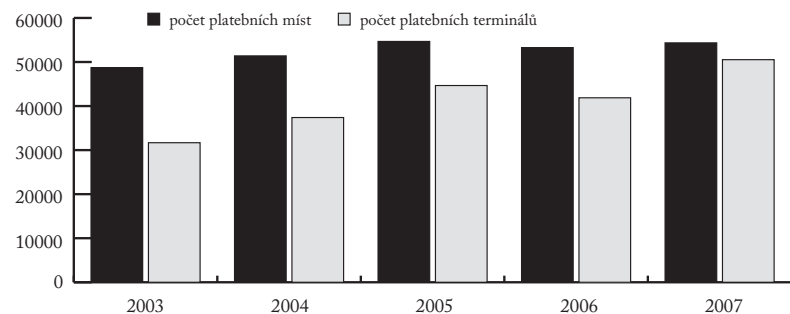
Akceptační síť platebních karet Acquiring

Významnou charakteristikou trhu platebních karet je akceptační prostředí. Ve statistikách SBK je charakterizováno údaji skupiny Acquiring. Ta zahrnuje údaje o počtu akceptačních míst a o platbách kartami u smluvních obchodníků českých bank a o výběrech hotovosti z bankomatů instalovaných českými bankami na území ČR. Jsou zde zahrnuty transakce všech karet použitých v těchto obchodech a bankomatech, tedy karet vydaných nejen v ČR ale i v zahraničí. (Českými bankami rozumíme banky s bankovní licencí platnou pro území ČR).

Licenční oprávnění od mezinárodních karetých asociací k uzavírání smluv na akceptaci platebních karet (acquiring) v ČR mají tyto banky: Česká spořitelna, a.s., ČSOB, Unicredit Bank, a.s., Komerční banka, a.s., eBanka.

Vývoj počtu obchodních míst která přijímají platební karty k platbám je v následující tabulce a grafu:

	2003	2004	2005	2006	2007
Počet obchodních míst	48 723	51 393	54 667	53 265	54 340
Počet plat. terminálů	31 678	37 394	44 661	41 875	50 529

Vývoj hodnoty meziročního růstu

Meziroční změna počtu obchodních míst

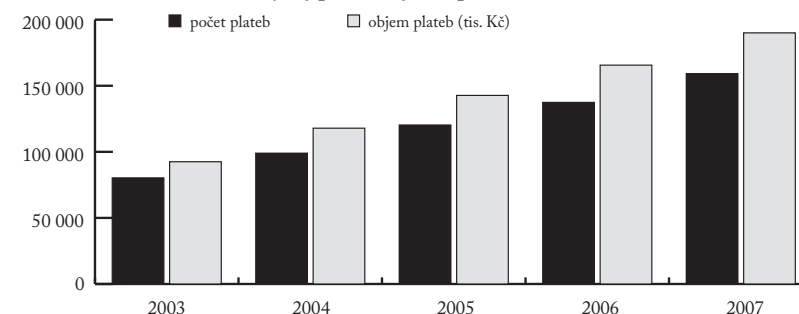
	2004/2003	2005/2004	2006/2005	2007/2006
Počet obchodních míst	5,48	6,37	-2,56	2,02
Počet plat. terminálů	18,04	19,43	-6,24	20,67

Určitá redukce počtu maloobchodních míst a podniků služeb v roce 2006 oproti předchozím letům je důsledkem dynamiky trhu, kdy podle měnících se ekonomických podmínek obchodní místa nejen vznikají ale také končí svoji činnost a kdy neaktivní místa jsou postupně bankami z výkazů vyřazována. Počáteční poměrně prudký nárůst vybavenosti elektronickými platebními terminály byl zpomalen nutností výměny prvních typů za novější, umožňující akceptaci čipových platebních karet standardu EMV podle požadavků SEPA Card Framework. V celkovém počtu obchodních míst ve kterých lze platit kartou jsou stále rezervy, zejména mimo velká města.

Vývoj počtu a objemu plateb domácími i zahraničními kartami v obchodních místech v ČR

	2003	2004	2005	2006	2007
Počet plateb	80.373.983	99.072.963	120.342.199	137.414.580	159.110.446
Objem plateb (tis. Kč)	92.558.911	117.977.852	142.735.769	165.619.320	190.019.145
Průměrná výše platby (tis. Kč)	1,152	1,191	1,186	1,205	1,194

Vývoj počtu objemu plateb kartou

Meziroční růst

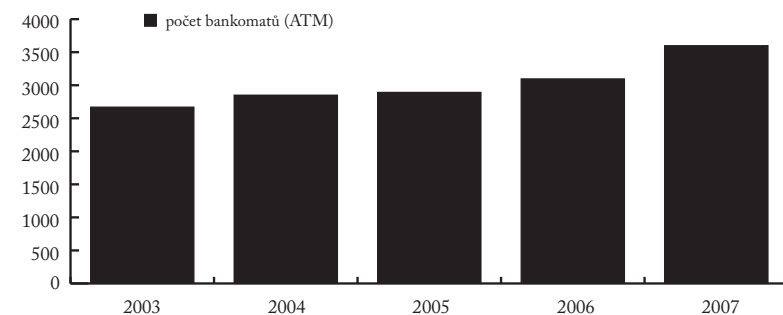
	2003/2002	2004/2003	2005/2004	2006/2005	2007/2006
Počet plateb v obch. místech	89,11	23,26	21,47	14,19	15,78
Objem plateb (tis. Kč)	79,93	27,46	20,99	16,03	14,73

Statistika ukazuje postupně výrazně zpomalování dynamiky nákupů hrazených platebními kartami na českém trhu.

Další údaje charakterizují vývoj počtu bankomatů a jejich využití k výběrům hotovosti

	2003	2004	2005	2006	2007
Počet bankomatů (ATM)	2 669	2 850	2 892	3 096	3 599

Vývoj počtu bankomatů (ATM)

Meziroční vývoj počtu bankomatů

	2003/2002	2004/2003	2005/2004	2006/2005	2007/2006
Meziroční nárůst počtu ATM	13,57	6,78	1,47	7,05	16,24

Po předchozím zpomalení se v posledních dvou letech obnovila zrychlující dynamika nárůstu počtu bankomatů.

Výběry hotovosti domácími i zahraničními kartami v bankomatech v ČR

	2003	2004	2005	2006	2007
Počet výběrů	116.825.220	126.816.788	133.508.321	145.681.337	152.097.961
Objem výběrů (tis. Kč)	352.253.009	401.818.137	447.277.044	508.918.549	554.989.857

Meziroční růst (%):	2004/2003	2005/2004	2006/2005	2007/2006
Počet výběrů	8,55	5,28	9,12	4,40
Objem výběrů	14,07	11,31	13,78	9,05

Růst trhu bankomatových výběrů je v ČR výraznou i když kolísavou stálíci. Hodnotíme-li vývoj za uplynulých pět let, pak celkový počet platebních karet vydaných v ČR vzrostl 1,3 krát, počet kreditních karet šestkrát, počet karet čipových téměř čtyřikrát. Počet bankomatů se zvýšil 1,3 krát. Zatímco počet obchodních míst přijímajících platební karty vzrostl jen 1,02krát, počet elektronických platebních terminálů v obchodních místech se zvýšil na 1,3 násobek. Počet plateb platebními kartami českých vydavatelů i jejich finanční objem se za pět let zdvojnásobil. Je pozitivní, že počet a objem plateb kartami roste rychleji než počet a objem výběrů hotovosti v bankomatech, poměr objemu výběrů a objemu plateb činí v roce 2006 3,6 proti 4,4 v r. 2002 a dokonce 8,0 v r. 2000.

4. Přehled a popis jednotlivých forem podvodů

Tato studie pojednává o podvodech v České republice v oblasti bezhotovostních plateb. Stejně tak lze konstatovat, že v rámci výkonu

činnosti finančního arbitra v období 2003 až doposud byly dvě třetiny všech sporů, které arbitr rozhodoval, z oblasti neoprávněného použití platebních karet, jako jednoho z nejvýznamnějších bezhotovostních způsobů plateb na území České republiky. Z těchto důvodů bude i tato kapitola zaměřena na tyto typy podvodů.

Podvody je možné v základním členění dělit na technické a transakční. Lze konstatovat, že vlivem technologické vývoje i znalostí podvodníků dochází k rychlému vývoji především v oblasti techniky získávání citlivých údajů a jejich následného zneužívání. Při zneužívání je možné hovořit o „útocích na platební prostředek, např. platební kartu“ – příp. skimmingu a o „útocích na lidskou důvěřivost“ – příp. phishingu.

4.1. Technické členění podvodů

Libanonská smyčka – V současné době je to již ojedinělý způsob, který způsobí, že platební karta se nedostane do bankomatu, ale ani zpět. Toto je zabezpečeno speciálním dodatečným zařízením instalovaným podvodníkem

na bankomat. Podvodník je v blízkém okolí a postiženému nabídne „pomoc“ s podmínkou zadání PIN. Ta se nezdaří, klient odchází bez karty, kterou podvodník následně vytáhne zpět a zneužije ji, než dojde k její blokaci. Proti tomuto způsobu dnes většinou existuje účinná obrana, kterou banky implementovaly na bankomaty, v podobě dodatečným ochranných adaptérů.

Skrytá kamera – Pomocí malé skryté kamery podvodník zjišťuje PIN, často je v kombinaci s libanonskou smyčkou nebo skimmingem, někdy při platbě u obchodníka. Obrana spočívá ve skrytém zadávání PIN, např. zakrytím klávesnice bankomatu rukou. Důležité je si uvědomit, že skrytou kamerou může být i záznamové zařízení na mobilních telefonech, kdy může při nepozorném použití platební karty dojít k nahrání jak čísla karty, doby platnosti, CVCV kódu, podpisu, a to např. při platbě „ve frontě“ u obchodníka, kdy osoba stojící poblíž, může prostřednictvím mobilního telefonu toto velice jednoduše zaznamenat.

Dotekové senzory – Je to poměrně vzácný způsob získání PINu spočívá v instalaci senzorů na klávesnici bankomatu nebo např. na vstupní dveře do samoobslužné zóny. Opět je jeho účelem získat PIN. Může být kombinován s účelovou krádeží, přepadením nebo jiným způsobem, jak se zadržít postiženého. Nejlepší obranou je obezřetnost při nakládání s platební kartou.

Padělky karet – Na padělcích se nejvíce podílí kriminální skupiny z různých oblastí celého světa. Po zjištění citlivých dat dochází k promptní výrobě padělku, který je poté protizákonně zneužíván. Zařízení pro výrobu padělků může být o velikosti osobního kufříku a rychlost výroby takové karty je otázkou několika minut od zjištění citlivých údajů. Proti padělkům se brání samotné karetní společnosti i banky zaváděním nejrůznějších ochranných prvků a technického zabezpečení.

Zneužití pomocí internetu – Prostřednictvím

internetu může dojít k přímému zneužití platební karty nebo bankovního účtu, ale také k nepřímému zneužití databáze obchodníka, který má evidenci karet svých zákazníků. V České republice je toto riziko prakticky vyloučeno vzhledem k provozování internetových plateb pomocí 3D Security. Toto riziko může být zvláště u amerických a asijských obchodníků, v Evropě je rovněž minimální. Obranou je využívání jen zabezpečených forem plateb, vhodné jsou kreditní nebo virtuální karty.

Skimming – Jedná se o postup, při kterém jsou originální údaje z magnetického proužku karty elektronicky zkopírovány na jinou kartu, samozřejmě bez vědomí právoplatného držitele karty. Při kopírování dochází k záznamu PIN a dalších údajů o držiteli karty. Nedochozí ke kopírování všech ochranných prvků (jako např. kódů CVC2/CVV2) a zneužití vyrobeného padělku platební karty bez těchto ochranných prvků, např. pro výběr z bankomatu, kde je kontrolována tzv. druhá stopa, pak není možné. Ve světě ale existují banky, které ochranné prvky svých karet nekontrolují a na těchto bankomatech pak je možné padělek použít k úspěšnému výběru.

Phishing – Tato podvodná technika útočí na důvěřivost lidského prvku; dochází při ní k zneužití emailové pošty s cílem získání identifikačních údajů; riziko spočívá v tom, že zpravidla do e-mailového formuláře vyplníte číslo své platební karty s dalšími osobními údaji; e-mail, který se jeví, že byl doručen bankovní institucí, však je podvodný, a pokud dojde k zadání k těmto citlivým dat, může dojít v krátkém časovém sledu k výrobě padělku platební karty a k jejímu zneužití - během několika minut může dojít k výběrům z bankomatu v zahraničí.

Pharming – Tato podvodná praktika má v zásadě dvě podoby: První podoba pharmingu je sice efektivní, ale pro podvodníka, který chce jejím prostřednictvím získat citlivé údaje, značně obtížná. Spočívá v tom, že

je napadán Domain Name System (dále jen DNS). DNS je systém doménových jmen, které jsou hierarchicky uspořádány. Hlavním úkolem systému a příčinou jeho vzniku jsou vzájemné převody doménových jmen a IP adres, což jsou čísla, která jednoznačně identifikují síťové rozhraní v počítačové síti - internetu. Celý systém je realizován protokolem stejného jména, jehož prostřednictvím jsou vyměňovány citlivé informace, tedy i ty, které prostřednictvím phishingu získávají podvodníci. Klient zadá ve svém internetovém prohlížeči nějakou adresu. Při jejím zadání ale nedojde k jejímu překladu na správnou IP adresu, ale na adresu, kterou zadali podvodníci. Pokud by se pak podvodníkům podařilo změnit DNS záznam klientovy banky, bude spojení s bankou pak přesměrováno na jiný kanál, jehož www stránky, připravené podvodníky, budou velice podobné oficiálním stránkám klientovy banky. Při následném přihlášení klienta ke komunikaci s bankou získají podvodníci citlivé údaje a bude následovat odčerpání finančních prostředků s klientova účtu.

Druhá podoba phishingu je pro podvodníka jednodušší, a proto je i více používána. Lze se jí ale snažit ubránit. Spočívá v tom, že podvodníci napadají nikoliv IP adresy na DNS serverech, ale útočí na jednotlivé počítače. Velice zkráceně - podvodník se snaží o zapsání adresy jeho www stránky a doménou bankovníctví do tzv. host souboru, který pracuje v určeném operačním systému, podobně jako DNS. Obsahuje tedy IP adresy a korespondující domény. Pokud se mu to podaří, je při přihlašování klienta do internetového bankovníctví zobrazena podvodná stránka a útočník získá citlivé údaje pro manipulaci s finančními prostředky na účtu klienta. Phishing se do klientova počítače může dostat jako trojský kůň, který je poslán v příloze nějakého e-mailu, může být stažen apod. A jaká je obrana proti phishingu? Je jich více, jenom náznakově je v zásadě je můžeme roz-

dělit do dvou skupin. První skupina spočívá v softwaru. Znamená to např. používat vysoce kvalitní antivirový program, provádět jeho pravidelnou aktualizaci, používat silný firewall atd.

Druhá skupina spočívá v samotném klientovi, který s počítačem pracuje a lze je velice stručně shrnout pod výraz obezřetnost, nezřetnost a zase obezřetnost. Znamená to, otestovat z internetu neznámé aplikace, otevírat odkazy v e-mailech apod.

Spoofing - Je to technika, která není v České republice dosud rozšířena. Spoofing znamená doslova napálit, převézt, vodit za nos; patří mezi nejnebezpečnější zbraně těch, kteří chtějí neoprávněně proniknout do cizích sítí. Podstata podvodu spočívá v tom, že se určitý uzel sítě vydává za „někoho jiného“. V důsledku tzv. „osahávání“ serverů nebo lokálních sítí mohou být za určitých podmínek zjištěna citlivá data, která mohou být následně zneužita.

Trashing - Je to další z „moderních“ způsobů podvodů; je rovněž založen na zjištění citlivých dat. Název je odvozen od anglického trash (koš). Jde v podstatě o „vybírání odpadků“, z nichž lze zjistit řadu „zajímavých“ informací. Výjimkou nejsou přístupová hesla, zdrojové kódy apod. Proto je nutné pečlivě dbát na řádnou skartaci dokumentů a zabezpečte nějak odvoz a skladování „odpadních informací“, a to jak ve fyzické, tak i v elektronické podobě.

Prostákrádež - Je to nejjednodušší způsob zneužití karty. Do doby zjištění ztráty a následné blokace karty má zloděj šanci získat finanční prostředky buď zadáním PIN, pokud ho zná, nebo neoprávněnou platbou u obchodníka (pokud není karta chráněna chipem). Povinnost obchodníka je však kontrolovat shodu podpisů na stvrzence a rubu platební karty. V případě, že je transakce provedena bez řádné identifikace klienta, jedná se o neoprávněnou transakci. Ztráty lze minimalizovat pojištěním proti zneužití.

4.2. Transakční členění podvodů

Libanonská smyčka - V současné době je to již ojedinělý způsob, který způsobí, že platební karta se nedostane do bankomatu, ale ani zpět. Toto je zabezpečeno speciálním dodatečným zařízením instalovaným podvodníkem na bankomat. Podvodník je v blízkém okolí a postiznému nabídne „pomoc“ s podmínkou zadání PIN. Ta se nezdaří, klient odchází bez karty, kterou podvodník následně vytáhne zpět a zneužije ji, než dojde k její blokaci. Proti tomuto způsobu dnes většinou existuje účinná obrana, kterou banky implementovaly na bankomaty, v podobě dodatečným ochranných adaptérů.

Skrytá kamera - Pomocí malé skryté kamery podvodník zjišťuje PIN, často je v kombinaci s libanonskou smyčkou nebo skimmingem, někdy při platbě u obchodníka. Obrana spočívá ve skrytém zadávání PIN, např. zakrytím klávesnice bankomatu rukou. Důležité je si uvědomit, že skrytou kamerou může být i záznamové zařízení na mobilních telefonech, kdy může při nepozorném použití platební karty dojet k nahrání jak čísla karty, doby platnosti, CVCV kódu, podpisu, a to např. při platbě „ve frontě“ u obchodníka, kdy osoba stojící poblíž, může prostřednictvím mobilního telefonu toto velice jednoduše zaznamenat.

Dotekové senzory - Je to poměrně vzácný způsob získání PINu spočívá v instalaci senzorů na klávesnici bankomatu nebo např. na vstupní dveře do samoobslužné zóny. Opět je jeho účelem získat PIN. Může být kombinován s účelovou krádeží, přepadením nebo jiným způsobem, jak se zadržít karta postizného. Nejlepší obranou je obezřetnost při nakládání s platební kartou.

Padělky karet - Na padělicích se nejvíce podílejí kriminální skupiny z různých oblastí celého světa. Po zjištění citlivých dat dochází k promptní výrobě padělku, který je poté protizákonně zneužíván. Zařízení pro výrobu padělků může být o velikosti osobního kufříku

a rychlost výroby takovéto karty je otázkou několika minut od zjištění citlivých údajů. Proti padělkům se brání samotné karetní společnosti i banky zaváděním nejrůznějších ochranných prvků a technického zabezpečení.

Zneužití pomocí internetu - Prostřednictvím internetu může dojít k přímému zneužití platební karty nebo bankovního účtu, ale také k nepřímému zneužití databáze obchodníka, který má evidenci karet svých zákazníků. V České republice je toto riziko prakticky vyloučeno vzhledem k provozování internetových plateb pomocí 3D Security. Toto riziko může být zvláště u amerických a asijských obchodníků, v Evropě je rovněž minimální. Obranou je využívání jen zabezpečených forem plateb, vhodné jsou kreditní nebo virtuální karty.

Skimming - Jedná se o postup, při kterém jsou originální údaje z magnetického proužku karty elektronicky zkopírovány na jinou kartu, samozřejmě bez vědomí právoplatného držitele karty. Při kopírování dochází k záznamu PIN a dalších údajů o držiteli karty. Nedochází ke kopírování všech ochranných prvků (jako např. kódů CVC2/CVV2) a zneužití vyrobeného padělku platební karty bez těchto ochranných prvků, např. pro výběr z bankomatu, kde je kontrolována tzv. druhá stopa, pak není možné. Ve světě ale existují banky, které ochranné prvky svých karet nekontrolují a na těchto bankomatech pak je možné padělek použít k úspěšnému výběru.

Phishing - Tato podvodná technika útočí na důvěřivost lidského prvku; dochází při ní k zneužití emailové pošty s cílem získání identifikačních údajů; riziko spočívá v tom, že zpravidla do e-mailového formuláře vyplníte číslo své platební karty s dalšími osobními údaji; e-mail, který se jeví, že byl doručen bankovní institucí, však je podvodný, a pokud dojde k zadání k těmto citlivým dat, může dojít v krátkém časovém sledu k výrobě padělku platební karty a k jejímu zneužití - bě-

hem několika minut může dojít k výběrům z bankomatu v zahraničí.

Spoofing – Je to technika, která není v České republice dosud rozšířena. Spoofing znamená doslova napálit, převést, vodit za nos; patří mezi nejnebezpečnější zbraně těch, kteří chtějí neoprávněně proniknout do cizích sítí. Podstata podvodu spočívá v tom, že se určitý uzel sítě vydává za „někoho jiného“. V důsledku tzv. „osahávání“ serverů nebo lokálních sítí mohou být za určitých podmínek zjištěna citlivá data, která mohou být následně zneužita.

Trashing – Je to další z „moderních“ způsobů podvodů; je rovněž založený na zjištění citlivých dat. Název je odvozen od anglického trash (koš). Jde v podstatě o „vybíráni odpadků“, z nichž lze zjistit řadu „zajímavých“ informací. Výjimkou nejsou přístupová hesla, zdrojové kódy apod. Proto je nutné pečlivě dbát na řádnou skartaci dokumentů a zabezpečte nějak odvoz a skladování „odpadních informací“, a to jak ve fyzické, tak i v elektronické podobě. **Prostákrádež** – Je to nejjednodušší způsob zneužití karty. Do doby zjištění ztráty a následné blokace karty má zloděj šanci získat finanční prostředky buď zadáním PIN, pokud ho zná, nebo neoprávněnou platbou u obchodníka (pokud není karta chráněna chipem). Povinnost obchodníka je však kontrolovat shodu podpisů na stvrzence a rubu platební karty. V případě, že je transakce provedena bez řádné identifikace klienta, jedná se o neoprávněnou transakci. Ztráty lze minimalizovat pojištěním proti zneužití.

5. Rozbor situace

Platební styk se stává, díky moderním metodám jeho zpracování a novým technologiím, sofistikovanějším a rychlejším. Tomuto trendu se, bohužel, přizpůsobují i nezákonné aktivity, které jsou některými občany, ať již individuálně, nebo organizovaně, spojené s finanční kriminalitou.

Jako příklad je možné uvést, že v r. 1999 se objevily v zemích západní Evropy tzv. Libanonské smyčky. V ATM v bankách na území ČR se začaly ve větší míře objevovat až po cca 2 letech, tedy s poměrně značným časovým odstupem. V současné době, jakmile se objeví nějaký nový druh nezákonné činnosti v oblasti finanční kriminality v zemích západní Evropy, je zjištěn jeho výskyt na území ČR téměř vzápětí - jako příklad můžeme uvést skimming, phishing apod. Toto souvisí samozřejmě nejenom dobrou pozicí a naprosto volnou směnitelností české měny, s volným pohybem osob, globalizací atd., ale i s vyšší vzdělaností těch, kteří se finanční kriminalitou zabývají. Znalosti osob, páchajících nezákonnou činnost, elektronického bankovníctví, které je nejčastěji zneužíváno, jsou na vyšší úrovni, než většina spotřebitelů. Samozřejmě se stále vyskytují hrubé útoky za účelem získání finančních prostředků, ale přibývá útoky na účty klientů bank prostřednictvím zneužitých platebních karet a nezákonného použití internetového a telefonního bankovníctví.

Je jisté, že tato skutečnost souvisí s nárůstem počtu ATM, objemu bezhotovostních plateb a zejména s nárůstem platebních karet, kterých bylo bankovními i nebankovními subjekty vydána již více než 10 mil kusů, přičemž ČR má cca 10 mil. obyvatel. Obliba bezhotovostního placení u českých spotřebitelů stoupá, vyžadují tuto možnost a v současnosti jsou platební karty přijímány na cca 53.000 obchodních místech. Čeští spotřebitelé jsou ale na své platební karty v mnoha případech neopatrní, dochází k poznamenávání PIN na papírky, které jsou ukládány společně s kartou do peněženky, zaznamenávání PIN do mobilních telefonů, které jsou uloženy spolu s platební kartou v kabelce nebo tašce, a dokonce k zápisu PIN přímo na platební kartu. V případě krádeže tašky, peněženky, platební karty pak zloděj nemá žádný problém s volným přístupem

k finančním prostředkům, uloženým na účtu okradeného klienta banky. Došlo i k případům skimmingu na ATM některých bank; finanční arbitři ale tyto případy neřešili, neboť dotyčné banky po zjištění útoku na jejich ATM své klienty odškodnily samy. Poněkud jiná situace je v případě phishingu, kdy, i přes varování bank a veřejných sdělovacích prostředků, dochází ze strany klientů bank k porušení bezpečnostních pravidel ochrany identifikačních údajů, opravňujících k nakládání s penězi na účtu a jejich prozrazení neoprávněným osobám. Finanční arbitři řešili i případy zneužití telefonického bankovníctví, kdy došlo k prolomení jednoduchého zabezpečení identifikačních údajů neoprávněnou osobou a následné krádeži peněz zadáním neoprávněného příkazu prostřednictvím mobilního telefonu. Byly řešeny i případy prolomení ochrany internetového bankovníctví, kdy došlo ke krádeži finančních prostředků zadáním příkazu k převodu peněz zadáním internetového příkazu a vzápětí jejich fyzickému výběru tzv. „bílým koněm“. Ve dvou případech, jak telefonického, tak internetového, zvýšily dotyčné banky svá bezpečnostní opatření a pravidla. Stále je ale na nízké úrovni finanční gramotnost spotřebitelů ohledně ochrany jak platebního prostředku - platební karty, tak zejména bezpečnostních prvků - PIN. Na nové metody finanční kriminality reagoval i trestní zákoník, který zavedl některé nové trestné činy, jako např. neoprávněné držení platební karty apod. Rovněž byl zřízen na ministerstvu financí útvar zabývající se bojem proti praní špinavých peněz, byl přijat zákon proti praní špinavých peněz atd.

Závěrem je možné učinit zjištění, že situace v ČR v oblasti finančních podvodů je, díky vzhledem k postupující globalizaci, podobná jako v ostatních státech EU. Bohužel jsou kriminální živly o krok napřed před spotřebiteli, kteří jsou nejenom značně neopatrní, ale i dosti neznaří. Z tohoto důvodu finanční ar-

bitři vítají i tuto aktivitu, vyvíjenou Sdružením českých spotřebitelů, která by měla napomoci zvýšit finanční gramotnost českých spotřebitelů v dané oblasti.

Přes vznášenu kritiku ze strany finančního arbitra a odborné veřejnosti stále většina bank nezpracovala do svých obchodních podmínek doporučení EU ohledně omezené odpovědnosti plátce za neautorizované transakce do výše 150 eur, vyplývajících z použití ztraceného nebo odcizeného platebního prostředku za stanovených podmínek. I když je toto doporučení zapracováno ve vzorových obchodních podmínkách pro vydávání a užívání elektronických platebních prostředků, vydaných a doporučených Českou národní bankou, většina bank, působících v České republice, toto doporučení odmítá. Ke změně situace dojde nejspíše ke dni 1. listopadu 2009, do kdy bude muset Česká republika uvést právní a správní předpisy do souladu se směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2007/64/ES ze dne 13. listopadu 2007 o platebních službách na vnitřním trhu, kde je odpovědnost plátce za neautorizované platební transakce výslovně upravena v čl. 61.

6. Možnosti obrany před podvodů

Jak z výše uvedených údajů i popisu vyplývá, největší množství podvodů v oblasti bezhotovostních plateb v České republice se rekrutuje z oblasti neoprávněného použití platebních karet. Proto se i tato závěrečná kapitola zaměřuje na tuto problematiku. Dle našeho názoru je také zapotřebí vyvinout maximální úsilí všech dotčených institucí, orgánů i asociací ve snaze zvýšit finanční gramotnosti spotřebitelů v České republice. Finanční arbitři má z vlastní rozhodovací praxe, že si čeští spotřebitelé stále neuvědomují potřebu a nutnost uchovávat přístupová hesla ke svým účtům a platebním kartám v naprosté tajnosti. Důležitost finanční gramotnosti si uvědomují nejenom instituce,

vzniklé za účelem ochrany spotřebitelů, ale i vláda ČR, která si vytýčila jako jeden ze svých cílů zavedení výuky v této věci ve školách.

6.1. Možnosti obrany proti zneužití platební karty

Obrana proti možnému zneužití platebních karet je v České republice realizována jak ze strany vydavatelů platebních karet i karetních společností tím, že jsou implementovány stále nové a nové bezpečnostní prvky bránící zneužití tohoto způsobu bezhotovostních plateb. Použitím i nových technologií, např. chipových technologií u platebních karet i u platebních terminálů a bankomatů se riziko zneužití významně snižuje. Velmi žádoucí a dokonce zákonnou povinností držitele platební karty je, aby tento nakládal s platební kartou tak, aby k jejímu zneužití nemohlo dojít. Jak případnému zneužití platební karty předcházet, čeho se vyvarovat a jak nakládat se svou platební kartou si dovolíme sumarizovat v jakémsi návodu k používání platební karty a souvztažných poznatků:

- Zajistěte maximální bezpečnost vaší karty, jedná se jinou formu peněžních prostředků, která může být zneužita
- Platební kartu používejte v souladu s podmínkami vydavatele karty
- Mějte přehled o svých platebních kartách
- Pravidelně kontrolujte svůj účet a své bankovní výpisy; případné problémy ihned reklamujte u své banky, využívejte informačních SMS zpráv o realizovaných pohybech na svém účtu
- Nikdy a nikomu nepůjčujte svou platební kartu
- Nikdy a nikomu nesdělujte PIN ke své platební kartě
- Nikdy nenechávejte PIN v blízkosti karty
- V obchodě nesmí personál odnést kartu z Vašeho dohledu
- Z bankomatu vybírejte vždy sami, zakrý-

vejte klávesnici rukou, postupujte tak, aby nikdo neviděl na Vaše ruce, kterými zadáváte PIN

- Ztrátu karty nahlaste bance neprodleně po zjištění – zadat telefonní číslo do seznamu v mobilním telefonu
- Používejte platební karty s vyššími bezpečnostními parametry, i foto je bezpečnostní prvek
- Buďte maximálně obezřetní při použití karty – zahraničí, internet, internetové kavárny atd.
- Nikdy nereagovat na emaily od banky – banky takto nekomunikují !!!
- Používejte dobře zabezpečený počítač, e-banking je bezpečný natolik, jak dobře je bezpečný Váš počítač
- Při platbě přes internet používejte tzv. zabezpečených platebních bran, používejte k těmto platbám virtuální platební karty nebo si zřídte dodatečný běžný účet a k němu dodatečnou platební kartu a tuto používejte k platbám přes internet, tento účet „nadotujete“ pouze nezbytně nutným množstvím finančních prostředků
- Kartu nepoškozují jen mechanické vlivy, může ji zničit také mobil nebo počítač, u hybridních chipových karet (mají jak magnetický pásek tak i bezpečnější chip) dochází k znehodnocení chipu i krátkodobým hlubokozmrazením chipu, poté karta funguje pouze jako magnetická
- Využívejte pojištění platební karty proti jejímu zneužití

7. Řešení sporů

Pro její větší názornost doplňujeme studii o příklady projednaných sporů. Z důvodu povinnosti mlčenlivosti vyplývající z § 22 zákona o finančním arbitrovi nejsou uváděna přesná označení účastníků řízení.

7.1. Užívání elektronických platebních prostředků

I. Navrhovatel se domáhal vůči instituci náhrady škody, která mu vznikla tím, že byly z jeho účtu odčerpány peněžní prostředky v celkové ve výši 7 918,52 EUR prostřednictvím zneužitých platební karty.

Od října 2004 měl navrhovatel potíže s funkcí platební karty. Na základě jeho stížnosti instituce tuto kartu zablokovala z důvodu podezření na její zneužití, následně ji pak odblokovala. V květnu 2005 instituce vydala navrhovateli novou kartu s totožným číslem, jako měla karta, na jejíž nefunkčnost si navrhovatel stěžoval. Ani nově vydaná karta však nefungovala spolehlivě a navrhovatel ji nemohl v červnu a červenci 2005 z důvodu její nefunkčnosti používat. O tomto problému navrhovatel instituci informoval a osobně ji za účelem nápravy také navštívil. V srpnu 2005 navrhovatel učinil pomocí této karty několik plateb, avšak poté přestala karta fungovat. Koncem října 2005 navrhovatel zjistil, že zkopírovanou (první nebo druhou) kartou jsou uskutečňovány platby ve Francii, kde on v době uskutečnění transakcí nebyl.

Za účelem zjištění skutkového stavu věci vyžádal arbitr znalecký posudek od soudního znalce. Znalecký posudek potvrdil, že kontrola transakcí prováděných kartou nebyla navrhovatelem uskutečňována po dobu 1 roku přesto, že s jejím užíváním měl problémy, na které si stěžoval. Dle názoru instituce tím nese navrhovatel velký díl viny na velkém počtu podvodných transakcí, které by při řádném sledování výpisů z jeho karetního účtu musel odhalit.

Přestože se arbitr pokusil o urovnání sporu smírným řešením, které by spočívalo v odškodnění navrhovatele ve výši škody, která mu vznikla vydáním druhé karty se shodným číslem jako měla první karta, nebyl tento návrh ani pro jednu ze sporných stran akceptovatelný. Tím arbitr vyčerpал všechny možnosti smírného řešení sporu, které mu přiznává zákon o finančním arbitrovi.

Z uvedených důvodů rozhodl arbitr tak, že návrh navrhovatele zamítl.

II.

V rámci vyřízení žádosti o navýšení kreditního limitu k dodatkové kreditní kartě vedené na jméno člena rodiny došlo dle navrhovatelky k poškození její dobré pověsti. Proto se domáhala proti instituci úhrady částky 1 120 Kč za zmařený čas a telefonické hovory včetně úhrady za poškození pověsti.

Navrhovatelka sdělila arbitrovi, že se obrátila telefonicky na instituci s žádostí o navýšení kreditního limitu k dodatkové kreditní kartě s tím, že takovýto požadavek bývá vyřízen do pěti pracovních dnů. Následně navrhovatelka tento požadavek urgovala a poté reklamovala. K navýšení limitu došlo až mnohem později, o čemž se dozvěděla až písemným sdělením instituce zaslaným poštou.

Ve svém návrhu navrhovatelka rovněž uvedla, že v průběhu vyřizování její žádosti jí byla způsobena újma na dobré pověsti, neboť zahraničním dodavatelům musela uhradit platby za ubytovací služby pomocí jiných finančních zdrojů.

Navrhovatelka dále v návrhu vyslovila neshlas se zněním Obchodních podmínek pro držitele kreditních karet (dále jen „Podmínky“) vydaných institucí a uvedla, že ona jako klient nemá možnost upravovat jejich znění tak, aby Podmínky byly oboustranně přípustné.

K navýšení kreditního limitu na dodatkové kreditní kartě došlo za osm pracovních dnů. Protože instituce ve svých Podmínkách nemá stanovenou žádnou lhůtu potřebnou pro zpracování žádostí klientů, nedošlo z její strany v této věci k žádnému pochybení.

Požadavku navrhovatelky na úhradu částky ve výši 1.120 Kč za zmařený čas a telefonické hovory arbitr nemohl vyhovět, protože i přes opakovanou výzvu navrhovatelka nepředložila žádné doklady, kterými by uvedené výdaje doložila.

Ze strany instituce nedošlo k porušení právní povinnosti vyplývající ze smluvního vztahu uzavřeného s navrhovatelkou, a zároveň instituce neporušila ustanovení zákona o platebním styku. Z uvedených důvodů rozhodl arbitř tak, že návrh navrhovatelky zamítl.

III.

Navrhovatel se domáhal proti instituci vrácení odčerpaných peněžních prostředků ve výši 248,54 Kč z účtu navrhovatele. Odůvodnil svůj návrh tím, že si založil studentské konto a po obdržení platební karty a PIN si chtěl navrhovatel zřídit službu „AA“, kterou instituce poskytuje. Obdržel číselný kód a podle návodu jej použil. Výsledkem tohoto pokusu bylo oznámení, že navrhovatel není klientem instituce. Toto navrhovatel několikrát opakoval se stejným výsledkem. Proto navrhovatel podal stížnost a požadoval vrácení investovaných prostředků do nefunkční služby.

Arbitř zjistil, že instituci kontaktoval volající, jehož hlas neodpovídal hlasu navrhovatele. Telefonní bankéř po projití bezpečnostní procedurou hovor z důvodu možného zneužití ukončil. Telefonní centrum instituce prošlo starší hovory navrhovatele a porovnáním hlasů bylo zjištěno, že majitel telefonního bankovníctví má zřetelně mladší hlas než volající muž.

Pracovník telefonního centra poté kontaktoval navrhovatele na předmětném telefonním čísle. Hovor opět vedl muž se starším hlasem, který tvrdil, že je navrhovatel. Hovor byl z bezpečnostních důvodů ukončen a tato informace byla z telefonního centra předána příslušnému bankovnímu poradci. Na pobočku instituce se následně dostavil otec navrhovatele a přiznal, že telefonní bankovníctví kontaktoval za syna on.

Arbitř konstatoval, že navrhovatel porušil smluvní ujednání s institucí, když místo identifikačního čísla, kterým bylo jeho rodné číslo, zadával PIN při přihlašování do aplikace „AA“ a tímto mu vznikly zvýšené náklady

na jeho straně (telefonní poplatky spojené se službou). Instituce svým jednáním nezpůsobila navrhovateli žádnou škodu.

Z uvedených důvodů arbitř rozhodl nálezem tak, že návrh navrhovatele zamítl. Vzhledem k tomu, že v průběhu námitkového řízení arbitř zjistil, že se instituce vyrovnala s navrhovatelem, napadený nález následně zrušil a řízení zastavil.

IV.

Na základě návrhu bylo zahájeno řízení proti instituci ve věci používání internetového bankovníctví. Navrhovatel byl dle svého vyjádření ze strany instituce uveden v omyl, neboť instituce na svých webových stránkách nabízela klientům službu zaslání výpisu z účtu zdarma, avšak když navrhovatel této nabídce využil, ze strany instituce mu byla tato služba zaúčtována jako opakovaně zaslání výpisu z účtu ve výši 80 Kč.

Navrhovatel uvedený postup u instituce reklamoval, instituce svoji chybu uznala, informace na webových stránkách upravila, ale navrhovateli reklamovanou částku nevrátila. Navrhovatel se v uvedené věci proto obrátil na arbitra.

V průběhu důkazního řízení na základě vyjádření instituce vyplynulo, že instituce převzala reklamovanou částku ve výši 80 Kč na účet navrhovatele.

Navrhovatel toto potvrdil, a proto se stal návrh stal zjevně bezpředmětným. Arbitř proto rozhodl usnesením o zastavení řízení.

V.

Navrhovatelka se domáhala proti instituci vrácení odčerpaných peněžních prostředků v celkové výši 12 761 Kč. Svůj návrh odůvodnila tím, že z výpisu z účtu zasláno institucí v říjnu 2006 zjistila, že v průběhu sledovaného období, tj. měsíc září 2006, jí byly zaúčtovány na běžném účtu a následně na evidenčním účtu fiktivní položky č. 1, 2, 3, 4. Instituce arbitrovi mimo jiné sdělila, že transakce č. 3

ve výši 7 025 Kč je součtem částky 25 Kč za poplatek za transakci platební kartou (výběr z bankomatu jiné instituce) a částky 7 000 Kč (výběr z bankomatu) a transakce č. 4 ve výši 3 873,68 je součtem celkem 4 operací (2 000 Kč výběr z bankomatu; 1 760,50 Kč platba platební kartou; 114 Kč poplatek za vedení účtu a 0,82 Kč kladné zúčtování úroků).

Tento postup instituce byl dle arbitra v rozporu nejen s vlastními Podmínkami instituce, ale i s ustanovením § 7 odst. 3 zákona o platebním styku a ustanovením § 6 Vyhlášky č. 62/2004 Sb., kterou se stanoví způsob provádění platebního styku mezi bankami, zúčtování na účtech u bank a technické postupy bank při oprávněném zúčtování.

Arbitř v nález konstatoval, že celý problém spočívá v tom, že instituce zaměňuje autorizaci se samotným zúčtováním (účetním provedením transakce). Instituce považuje autorizaci karet transakce již za den zúčtování a tímto dnem určí odčerpané prostředky z evidenčního účtu. Tím instituce porušila § 6 odst. 1 zákona o platebním styku, neboť za den účinnosti příkazu k převodu si sama stanovila den, kdy neodbržela podklady nutné k provedení převodu.

Arbitř dále uvedl, že instituce svým chováním (zde zúčtováním transakcí) porušila mimo jiné ustanovení § 7 odst. 3 zákona o platebním styku a ustanovení § 6 Vyhlášky č. 62/2004 Sb., a také ustanovení § 712 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku.

Proto arbitř rozhodl tak, že instituce je povinna uhradit navrhovatelce úroky z neoprávněně čerpaného evidenčního účtu v souvislosti s realizací karetních operací včetně úroků z prodlení, a současně zaplatit pokutu ve výši 10 000 Kč za porušení zákona o platebním styku.

Instituce ve svých následně podaných námitkách neprokázala žádné nové skutečnosti, které by vedly arbitra ke změně nálezu a proto svým rozhodnutím o námitkách nález potvrdil.

7.2. Převod peněžních prostředků

I.

Návrhem na zahájení řízení před finančním arbitrem se navrhovatel domáhal proti instituci vrácení částky ve výši 10 362,33 Kč ve prospěch účtu navrhovatele. Navrhovatel odůvodnil svůj návrh tím, že zadal ze svého účtu příkaz k přeshraničnímu převodu ve prospěch účtu příjemce ve výši 70 858 DKK. Korunová protihodnota příkazu činila 272 845,81 Kč.

Instituce navrhovateli sdělila, že převod nebyl proveden z důvodu chybně uvedeného čísla účtu příjemce a že částka převodu byla vrácena zpět ve prospěch účtu navrhovatele ve výši 262 483,48 Kč. Rozdíl mezi částkou odespanou z účtu příkazce a částkou připsanou (vrácenou) byl ve výši 10 362,33 Kč. Navrhovatel žádal instituci o vrácení tohoto rozdílu. Reklamací navrhovatele na vrácení předmětného rozdílu instituce zamítl.

V průběhu důkazního řízení arbitř zjistil, že navrhovatel uzavřel s institucí Smlouvu o vedení účtu v české měně (Smlouva), jejíž nedílnou součástí jsou Podmínky pro vedení účtu v české měně. Dále se obě smluvní strany ve Smlouvě zavázaly řídit se Všeobecnými podmínkami vydávanými institucí. Všeobecné podmínky stanoví způsob přepočtu cizích měn tak, že instituce prodává v bezhotovostní formě klientovi peněžní prostředky v cizí měně za české koruny kurzem deviza prodej a nakupuje je od klienta za české koruny kurzem deviza nákup.

Na základě provedeného dokazování dospěl arbitř k závěru, že instituce neporušila ustanovení zákona o platebním styku. Z uvedených důvodů rozhodl arbitř tak, že návrh navrhovatele zamítl.

II.

Řízení ve věci opožděného převodu peněžních prostředků bylo zahájeno na základě návrhu navrhovatelky, který však neměl náležitosti

stanovené § 10 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi. Návrh neobsahoval doklad, že instituce byla ze strany navrhovatelky vyzvána k nápravě, což je, dle znění zákona o finančním arbitrovi, podmínkou pro zahájení řízení.

Arbitr vyzval navrhovatelku k odstranění nedostatků návrhu, které však ve stanovené lhůtě neodstranila. Tyto vady jsou zákonnou překážkou v pokračování řízení. Proto arbitr rozhodl usnesením o zastavení řízení.

III.

Navrhovatelka se domáhala proti instituci vrácení peněžních prostředků v celkové výši 78 180 Kč s tím, že se dostavila na pobočku instituce a požádala o odeslání 75 000 Kč prostřednictvím služby „P“ do Berlína.

Před provedením převodu byla navrhovatelka ubezpečena, že příjemce dostane peněžní prostředky po předložení průkazu totožnosti. Prostřednictvím internetových stránek zkontrolovala, že peněžní prostředky čekají na vyvednutí. Při opětovné kontrole však zjistila, že částka byla vyplacena neoprávněně osobě. Navrhovatelka k tomu uvedla, že vzhledem k tomu, že do SRN ani ona, ani její přítel nevycestovali, nebylo možné, aby peněžní prostředky vyvezli.

Instituce ve svém vyjádření arbitrovi mimo jiné uvedla, že nárok navrhovatelky instituce neuznává, neboť má za to, že neporušila žádné své povinnosti, a v případě, že navrhovatelce vznikla škoda, pak instituce není za ni odpovědná. V souladu s ustanovením § 12 odst. 5 zákona o finančním arbitrovi vyzval arbitr navrhovatelku a jejího přítele k podání ústního vysvětlení.

Navrhovatelka prohlásila, že číslo transakce sdělila pouze příteli. Dále uvedla, že ihned po zjištění, že jsou peněžní prostředky vyzvednuty neoprávněnou osobou, se telefonicky obrátila na pobočku instituce. Bylo jí sděleno, že peníze byly skutečně vybrány. Arbitr z předloženého důkazního materiálu

instituce (otisk počítačové obrazovky od agenta zprostředkujícího převod) zjistil, že příjemce peněz předložil doklad totožnosti vykazující mimo jiné jméno a příjmení, místo narození (N), státní příslušnost (SP), typ identifikačního dokladu – identifikační karta EU číslo XXX, vydá v roce 2004.

Přítel navrhovatelky předložil arbitrovi občanský průkaz číslo YYY a cestovní pas číslo ZZZ.

Z dalšího důkazního materiálu předloženého institucí mimo jiné vyplynulo, že příjemce uvedl shodné jméno a příjmení přítele navrhovatelky. Ostatní údaje byly zcela rozdílné. Ze shora uvedeného jednoznačně vyplynulo, že je zde rozpor mezi všemi identifikačními údaji majícími vztah k příjemci, vyjma jeho jména a příjmení. Jedná se zejména o místo bydliště, datum narození, typ a číslo identifikačního dokumentu včetně data jeho vystavení.

V průběhu důkazního řízení arbitr mimo jiné zjistil, že z podmínek uvedených na zadní straně předloženého dokumentu vyplývá, že služba převodu „P“ je určena pro převod peněz mezi blízkými, popřípadě vzájemně dobře známými osobami. Dále je zde uvedeno, že zasilatel se zavazuje sdělovat identifikační údaje o převodu pouze osobě příjemce a ne jiné osobě.

Navrhovatelka dle arbitra tyto podmínky jednoznačně splnila.

Instituce neochránila jí svěřené peněžní prostředky a při zcela nevyhovujícím bezpečnostním mechanismu provedla prostřednictvím zprostředkující instituce výplatu peněžních prostředků jiné osobě, než osobě uvedené navrhovatelkou.

Proto arbitr ve smyslu ustanovení § 15 zákona o finančním arbitrovi rozhodl nálezem tak, že instituce je povinna uhradit navrhovatelce peněžní prostředky v celkové výši 78 180 Kč a současně zaplatit pokutu ve výši 10 000 Kč za porušení zákona o platebním styku.

IV.

Podáním návrhem se navrhovatel domáhal proti instituci odškodnění za opožděný převod peněžních prostředků ve výši 257 538,38 Kč na účet vedený u jiné instituce. Navrhovatel odůvodnil svůj návrh tím, že požadovaný převod peněžních prostředků ve výši 257 538,38 Kč byl navrhovateli připsán na účet pozdě.

Z vyjádření instituce vyplynulo, že převod peněžních prostředků do jiné instituce byl proveden skutečně po uplynutí zákonem stanovené lhůty. Instituce si uvědomila své pochybení, které zdůvodnila implementací nového bankovního systému. Výši náhrady plynoucí z ušlých úroků za období vyčíslila na částku 90,16 Kč a převedla na účet navhovatele.

Vzhledem k tomu, že se stal návrh na zahájení řízení z výše uvedených důvodů zjevně bezpředmětným, neboť navrhovatel ve svém návrhu a ani v průběhu řízení nevyšlil a ani nedoložil, že by mu opožděným převodem vznikla další finanční újma, rozhodl arbitr tak, že řízení zastavil.

Prameny

Zákon č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi, ve znění pozdějších předpisů;

Zákon č. 200/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů;

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů;

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů;

Zákon č. 124/2002 Sb., o převodech peněžních prostředků, elektronických platebních prostředcích a platebních systémech (zákon o platebním styku), ve znění pozdějších předpisů;

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů;

Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů;

zákon č. 251/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti, ve znění pozdějších předpisů;

zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů;

zákon č. 124/2002 Sb., o převodech peněžních prostředků, elektronických platebních prostředcích a platebních systémech (zákon o platebním styku), ve znění pozdějších předpisů;

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/5/ES ze dne 27. ledna 1997 o přeshraničních převodech;

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/26/ES ze dne 19. května 1998 o neodvolatelnosti zúčtování v platebních systémech a v systémech vypořádání obchodů s cennými papíry;

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/46/ES ze dne 18. září 2000 o přístupu k činnosti institucí elektronických peněz, o jejím výkonu a o obezřetnostním dohledu nad touto činností;

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/48/ES ze dne 14. června 2006, týkající se přístupu k činnosti úvěrových institucí a o jejím výkonu /přepřacované znění/;

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES ze dne 20. května 1997, o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených na dálku;

Vyhláška č. 62/2004 Sb., kterou se stanoví způsob provádění platebního styku mezi bankami, zúčtování na účtech u bank a technické postupy bank při opravném zúčtování;

Přehled témat tisku (deníky) 25-27/10/2008; Bankovníctví, PDF servis č. 34, 22 9. 2008; Obchodní podmínky pro poskytování služeb v Systému PaySec [citováno 18. září 2008] dostupný z: <http://www.paysec.cz/CmsPage.aspx?Id=businessCondition>; PaySec Okamžitě placení na internetu [citováno 18. září 2008] dostupný z <http://zabava.paysec.cz/>;

Hasalík, R. Trend: platby kartou přes internet zatím Čechy nelákají [citováno 18. září 2008] <http://www.itbiz.cz/dobirka-platby-internet>;

Kořínek Jiří, Směnka - Úředně vydané směnečné blankety platné na území Československa 1860 - 1950, vydal ÚKDŽ - zájmová činnost - sekce fiskálních cenin, Praha 1988, str. 1.

<http://trojanhelp.wz.cz/pharming.htm>;
Bednář Vojtěch: Pharming je zpět a silnější, dostupný z: <http://www.lupa.cz/clanky/pharming-je-zpet-a-silnejsi>.

DODATKY

1. Prevence podvodů při nehotovostních platbách – dovětek advokáta (Michaela Kozlová)

1.1. Názvosloví

Pokud bychom hledali **vymezení bezhotovostních plateb** v právních předpisech, jeví se jako nevhodnější **legální definice uvedená v § 2 odst. 1 zákona č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti**. Bezhotovostní platbou se podle citovaného ustanovení rozumí: „platba provedená bezhotovostním převodem peněžních prostředků na území České republiky prostřednictvím peněžního ústavu v české nebo cizí měně a bezhotovostním převodem peněžních prostředků prostřednictvím peněžního ústavu v české nebo cizí měně z území České republiky na území jiného státu.“

Charakteristické znaky bezhotovostní platby:

- ➔ jedná se o bezhotovostní převod,
- ➔ prostřednictvím peněžního ústavu,
- ➔ v české nebo cizí měně,
- ➔ na území České republiky nebo i směrem do zahraničí.

Přijetí **zákona č. 124/2002 Sb.**, o převodech peněžních prostředků, elektronických platebních prostředcích a platebních systémech - „**zákon o platebním styku**“.

Z režimu zákona o platebním styku byly vy-

jmuty vnitrostátní převody uskutečňované za pomoci poštovních příkazů v podobě tradičních typů poštovních známek, které jsou upraveny v samostatném předpisu (**zákon č. 29/2000 Sb., o poštovních službách**).

Zákon č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrování.

Vyhláška České národní banky č. 62/2004 Sb. - „vyhláška o platebním styku“.

Nedokumentární platební styk – nejčastěji hladké platby.

Dokumentární platební styk – obsahují bankovní závazek a vztahují se k průvodním dokumentům.

Bezzávazkový platební styk – bankovní záruka, dokumentární akreditiv.

Určité omezení v používání hotovosti při placení představuje **zákon č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti**.

Povinnost „nucené bezhotovosti platby“ je stanovena od 1. července 2004 při platbě nad 15.000 eur, tj. zhruba nad 410.000 Kč, 35) a je závazná pro platby prováděné v zahraničí.

Nástroje bezhotovostního platebního styku

Dnes se nejčastěji setkáváme s těmito instrumenty:

- ➔ příkaz k úhradě
- ➔ příkaz k inkasu
- ➔ hromadné příkazy (k úhradě nebo inkasu)
- ➔ trvalý příkaz (k úhradě nebo inkasu)
- ➔ platební příkaz pro mezinárodní platební styk
- ➔ bankovní platební karta
- ➔ šeky

1.2. Výkladové stanovisko ve věci padělků karet

Nejvyšší státní zastupitelství vydalo ve věci

padělků karet výkladové stanovisko č. 2/2007: Úmyslné jednání pachatele spočívající ve zhotovení napodobeniny (kopie) bezhotovostního platebního prostředku v takové kvalitě, že mu to umožní realizovat neoprávněně bankovní operaci (obchod), lze posoudit jako **trestný čin padělání a pozměňování peněz podle § 140 odst. 2, § 143 trestního zákona**. Takto je možno kvalifikovat i jednání pachatele, který provede bankovní operaci prostřednictvím bankomatu použitím napodobeniny platební karty – plastické karty opatřené překopírovaným magnetickým proužkem, případně údaji získanými z čipu.

1.3. Příklady z judikatury

§ 249b Neoprávněné držení platební karty

Kdo si neoprávněně opatří nepřenositelnou platební kartu jiného, identifikovatelnou podle jména nebo čísla nebo předmět způsobilý plnit její funkci, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci.

Vztah k jiným ustanovením: 1. Jednočinný souběh trestného činu neoprávněného držení platební karty podle § 249b s trestným činem krádeže podle § 247.

TR NS 1/2004-T 651. K neoprávněnému držení platební karty vydané k účtu, na němž se nachází prostředky patřící do společného jmění manželů, jedním z manželů. Předmětem útoku u trestného činu neoprávněného držení platební karty podle § 249b TrZ je samotná platební karta, nikoliv peněžní prostředky uložené na bankovním účtu, ke kterému byla platební karta vystavena. Trestný čin neoprávněného držení platební karty podle § 249b TrZ je proto dokonán již tím, že pachatel má takovou kartu neoprávněně ve své dispozici. K dokonání tohoto trestného činu se nevy-

žaduje, aby pachatel s peněžními prostředky uloženými na účtu, ke kterému byla platební karta vystavena, nakládal, a následek tohoto trestného činu také nespočívá ve způsobení škody na těchto peněžních prostředcích (např. Jejich odčerpáním). Není nutný ani úmysl pachatele obohatit sebe nebo jiného či způsobit na cizím majetku škodu.

Pro naplnění formálních znaků tohoto trestného činu pak není rozhodná ani okolnost, zda pachatel byl případně oprávněn s peněžními prostředky na účtu jinak disponovat např. proto, že tyto prostředky byly součástí společného jmění manželů (§143 a násl. Obč.Z.).

§ 250 Podvod

Kdo ke škodě cizího majetku sebe nebo jiného obohatí tím, že uvede někoho v omyl, využije něčího omylu nebo zamlčí podstatné skutečnosti, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, na šest měsíců, pět až patnáct let.

Obohacením se rozumí neoprávněné rozmnožení majetku. Obohacení se nemusí shodovat se škodou, která je způsobena poškozenému.

Pro toho, kdo se obohatí, musí být majetkové zvýhodnění neoprávněné.

Podvodné jednání, tj. uvedení v omyl nebo využití omylu.

Zvláštním problémem je pak otázka, kdy lze učinit závěr, že *byla uvedena v omyl, resp. navenek jednala v omylu právnická osoba ve vztahu k jiné fyzické nebo právnické osobě*.

Právnická osoba tedy jedná navenek v omylu, jestliže je uveden v omyl statutární orgán právnické osoby.

Lichva – R 85/1956

K poměru trestných činů podvodu a lichvy. V případě lichvy jedná pachatel bez úmyslu uvést poškozeného v omyl o okolnostech svého jednání, např. předstíráním nepravdivých nebo zkreslených skutečností anebo bez využití omylu poškozeného. Představa poškozeného o podstatě jeho jednání při lichvě je celkem správná, ale hodnocení vzájemného poměru obou plnění (plnění vlastního a plnění pachatele) je nesprávné. Naproti tomu o podvodu, který je přísněji trestný, poškozený jedná pod vlivem omylu svého nebo jiné osoby, vyvolaného nebo využitého pachatelem bez ohledu na to, zda poškozený jednal pod vlivem hospodářské tísně a bez ohledu na to, zda jednal proto, že nemá schopnost poznat nebo rozumět dosahu nebo následkům svého jednání.

R 45/1996 Předložení nekrytých šeků k vyplacení v peněžním ústavu s vědomím, že na příslušný postžirový účet nebude v brzké době poskytnuto náležité krytí, je jednáním, které má znaky trestného činu podvodu podle § 250 odst. 1 TrZ.

1.4. Aktuální vývoj

S datem 22. 4. 2008 vydala Evropská komise zprávu „**Report on fraud regarding non cash means of payments in the EU: the implementation of the 2004-2007 EU Action Plan**“.

Dokument i zpráva vycházejí z konstatování, že podvody v platebním styku, a zejména podvody s platebními kartami, ohrožují unijní platební trh tím, že podkopávají důvěru spotřebitelů v bezhotovostní platby.

Oblast podvodů se rychle vyvíjí a neustále se objevují nové aktivity nebo se jejich zaměření přesouvá mezi oblastmi platebního styku.

Zpráva konstatuje, že v roce 2006 došlo v oblasti SEPA (Single Euro Payments Area) k 10 milionům podvodných kartových transakcí jimiž bylo postiženo cca 500 tisíc obchodníků a celková výše ztrát dosáhla 1 mld. EURO.

Z jednotlivých prostředků boje proti podvodům je zdůrazněna konverze na technologii EMV, která umožnila snížení ztrát z podvodných kartových plateb a výběrů.

Podvody v oblasti bezhotovostních plateb v ČR (studie), 1. vydání – mimo edice

Vydalo: © Sdružení českých spotřebitelů, o. s., Praha, květen 2009

© IDr. Ing. František Klufá, JUDr. Petr Scholz, Ph.D.

Dodatky: JUDr. Michaela Kozlová

Redakční úpravy a předmluva Ing. Libor Dupal

Obálku a grafickou úpravu navrhl a sazbu připravila Kateřina Tomášková – k-studio

Vytiskla tiskárna Garamon s.r.o., Hradec Králové

ČESKÝ INSTITUT PRO AKREDITACI obecně prospěšná společnost

Zabezpečuje akreditaci následujících subjektů:

- zkušebních laboratoří
- zdravotnických laboratoří
- kalibračních laboratoří
- certifikačních orgánů provádějících certifikaci: výrobků
systémů jakosti
EMS
osob
- inspekčních orgánů
- environmentálních ověřovatelů (program EMAS)
- organizátorů programů zkoušení způsobilosti

Akreditace

je oficiální potvrzení nezávislosti, objektivitu a odborné způsobilosti subjektu pro vykonávání definovaných činností. Akreditace znamená zvýšení důvěry v dodržování potřebné úrovně jakosti poskytovaných služeb.

Přínos akreditace

- jistota zákazníka, že nabídka akreditovaných subjektů má deklarovanou kvalitu
- trvalý rozvoj systému jakosti v akreditovaných subjektech podporovaný pravidelným dozorem nad dodržováním akreditačních kritérií
- neustálé zvyšování jakosti služeb, růst dovedností personálu a lepší technické zabezpečení činnosti akreditovaných subjektů
- akreditace je v některých případech nutná podmínka autorizace
- ekonomický efekt, a to jak z pohledu akreditovaných subjektů a jejich zákazníků, tak i z pohledu ochrany veřejného zájmu
- zjednodušený přístup na trhy

Zákazníci námi akreditovaných společností a firem oceňují přínosy akreditace a rozlišují mezi dodávkami akreditovaných a neakreditovaných subjektů. Věříme, že i Vy jako spotřebitelé oceníte přínosy akreditace a budete spokojeni s využíváním poskytovaných služeb.

Kontakt

Český institut pro akreditaci, o. p. s.

Opletalova 41, 110 00 Praha 1

tel.: +420 221 004 501, fax: +420 221 004 408

e-mail: mail@cai.cz, www.cai.cz

Dr. Ing. František Klufa
JUDr. Petr Scholz, Ph.D.
JUDr. Michaela Kozlová

Tato publikace byla připravena a vydána v rámci evropského projektu dotovaného EU a koordinovaného španělskou spotřebitelskou organizací ADICAE. Za obsah nenese EU zodpovědnost.